

Univerzita Pardubice
Filosofická fakulta

Havířov-
Město v proměnách režimů

Bc. Blanka Kissová

Diplomová práce
2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Blanka KISSOVÁ**
Osobní číslo: **H08657**
Studijní program: **N6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Havířov - město v proměně režimů**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zabývá post-socialistickým vývojem města Havířov, které původně vzniklo z nedostatku bytových prostor pro pracovníky dolů a hutí v 50. letech 20. století. Stručně popisuje historický vývoj města. Dále se zabývá skladbou obyvatel, která je díky pracovní migraci dosti pestrá. V práci se také věnuje rozvoji města po transformaci a sociálním, politickým a prostorovým změnám. Práce bude vycházet z teoretických koncepcí rozvoje města. Bude zpracovávat také informace z místního tisku a výpovědi samotných obyvatel města Havířova.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Jaźowiecki Bohdan, Szczepański Marek S. - Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej; SCHOLAR, 2009 Red. Jaźowecki B. - Miasto jako przedmiot badań naukowych w poczłtkach XXI wieku; SCHOLAR, 2008 Jaźowecki B. - Miasto i społeczne procesy urbanizacji; Pan?stwowe Wydawn. Naukowe, 1972 Jaźowecki B. - Przemiany miasta. Wokół socjologii Aleksandra Wallisa; Scholar, 2005 Sagan, Miasto - Scena konfliktów i współpracy. Rozwój miasta w łwietle koncepcji reźimu miejskiego; Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2000 Ulf Hannerz - Odkrywanie miasta. Antropologia obszarów miejskich; Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006 Věra Tomolová a Rudolf Źáček ? Havířov; Město Havířov, 1995 Musil, J. a kol. Lidé a sídliště; Svoboda, 1985 Macura V. - Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře); Academia, 2008 místní tisk

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
Katedra sociálních věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. MgA. Tomáš Petrání, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

SOUHRN

Práce se zabývá vývojem města Havířov, které původně vzniklo z důvodu nedostatku bytů pro pracovníky dolů a hutí. Krátce se zabývá celkovým vývojem smýšlení o tvorbě ideálního města před rokem 1989, ale také po transformaci. Otázkou práce rovněž je, zda se z Havířova stalo něco víc než jen místo přespávání a zda svým obyvatelům nabízí kvalitní zázemí pro spokojený život.

KLÍČOVÁ SLOVA

Havířov, město, post/socialismus, transformace, každodenní život

TITLE

Havířov - the town in regime changes

ABSTRACT

The diploma thesis deals with development of Havirov city, which was originally established due to lack of apartments for workers from mines and iron mills. The work shortly deals with overall development of views of creation of the ideal city before 1989 and after transformation as well. The work is also concerned with question if Havirov has become something more than just place where people pass the night at and if the city offers to it's inhabitants quality background for content life.

KEY WORDS

Havirov, city, post/socialism, transformation, daily life

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny, které jsem použila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 ods. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích 30.6.2011

Bc. Blanka Kissová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Zdeňku Uherkovi, CSc. Za ochotu, vstřícnost a odbornou pomoc při vypracovávání práce. Rovněž bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří mi poskytli důležité informace pro mou práci.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. LITERATURA A METODOLOGIE	3
2.1 Literatura a další zdroje informací	3
2.2 Metodologie	4
3. MĚSTO A VÝVOJ IDEÁLNÍ PŘEDSTAVY O MĚSTSKÉM USKUPENÍ	7
3.1 Co to je město?	7
3.2 Město jako utopie – vývoj smýšlení o městě	10
4. HAVÍŘOV – „MĚSTO HOT“RNÍKŮ, MĚSTO SORELY“	21
4.1 Krátké představení	21
4.2 Stručná historie města	24
4.3 Skladba obyvatelstva	30
4.4 Bydlení	35
4.5 „Sociálně vyloučené lokality“	38
4.6 Práce	40
4.7 Kultura, volný čas	42
4.8 Kriminalita	49
5. ZÁVĚRY Z VÝZKUMU	51
5.1 Seznámení s respondenty	51
5.2 Mýty a představy o Havířově. Image města	51
5.3 Havířov a jeho obyvatelé	54
5.4 Jak se v Havířově bydlí	58
5.5 Pracovní příležitostí v Havířově	60
5.6 Trávení volného času a kulturní vyžití	61
5.7 Co ve městě chybí, co trápí jeho obyvatele?	62
5.8 Budoucnost města očima obyvatel	63
6. ZÁVĚR	64
7. POUŽITÉ ZDROJE	67
8. PŘÍLOHA	71

1. ÚVOD

Havířov je nejmladším městem v České republice, což není nikterak novou informací minimálně pro nás, kteří žijeme v jeho těsné blízkosti. Příběhy o zrodu města známe od dětství, kdy se v nás usadila nejdůležitější informace – je to velké hornické sídliště, město postavené jako obří ubytovna pro lidi z různých koutů republiky, kteří přijeli hledat štěstí v hornictví. Ostatně v té době se jednalo o ve svém smyslu zlatý důl. Ovzduší sice bylo plné smogu, okolí nic moc a špinavý sníh a zemětřesení při důlních otřesech nejsou rozhodně ničím, o čem by člověk snil. Avšak být horníkem mělo své výhody. Jednalo se o společensky docela prestižní zaměstnání, dobře placené a taky zde byla jistota – horníci budou stále potřební. Koneckonců i v době, kdy jsem chodila na střední školu a kdy už bylo více méně jasné, že hornictví zde pomalu, ale jistě zvoní hrana, dělali si kluci srandu, že když už nic, šachta má vždycky brány otevřené, tam se místo najde.

Jako děti jsme mívaly legraci z názvu města a ještě víc jsme se nasmály dalším návrhům na pojmenování. Vítězné jméno – Havířov – poukazuje k důvodu založení města - ubytovna pro havíře. Ale tvůrci této ubytovny se přeci jenom snažili. Počátky města jim nedaly ani na vybranou. Do rozbláčených ulic bez pořádných komunikací a občanské vybavenosti se nastěhovali lidé, kteří se dříve ani moc neznali. Často to byly celé rodiny, pro ženy práce nebyla a pro děti mnoho zábavy také ne.¹ Rostoucí míra socio-patologických jevů jasně ukázala, že tahle ubytovna se musí snažit být k lidem vlídná a mít jim co nabídnout. Jinak zde vznikne jen nepovedený sociální experiment. Povedl se?

To by měla být jedna z hlavních otázek této práce. Co může město postavené na zelené louce, které nevybudovala žádná komunita se společným cílem (z obyvatel se naopak měla komunita se společným cílem teprve stát) a které si neprošlo „řádným“ historickým vývojem nabídnout svým občanům? A co jim nabídlo? Jak se žilo v tomto městě? Zastavíme se tedy u perspektivy před rokem 1989, která se upírala ke šťastné budoucí socialistické společnosti, kde všechno patří všem a kolektivismus je samozřejmostí, lidé by měli být de facto jednou velkou komunitou. Ale také se podíváme na to, co se změnilo po roce 1989. Je tento rok vlastně skutečně takovým mezníkem? V jistém smyslu se zdá odpověď zřejmá. Dělnická povolání ztratila svou prestiž, nastoupil místo ní „hon za tituly. Dělnická pozice se v hierarchii posunula na

1 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-15]. Kronika města Havířova za rok 1956. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1956/index.htm>>.

opačný koniec. Město, jehož hlavní náplní mělo být vytváření podmínek pro šťastný život dělníků, muselo změnit svou orientaci. Ruku v ruce se změnou režimu přichází špatná zpráva – není už pomalu co těžit. Havířov již nemůže být městem havířů, jinak by mu hrozil jasný a neslavný konec. Stal by se městem nezaměstnaných a frustrovaných obyvatel. Daří se mu nabídnout nynějším obyvatelům všech věkových skupin dostatečné množství práce a kvalitního života?

Další otázkou mé práce bude změna ve smýšlení o městě, změna myšlení obyvatel i tvůrců města. Zdá se, že jedna utopie střídá druhou, že vlastně celé uvažování o městě, o plánech do budoucnosti, je chyceno v osidlech tvorby lepšího světa. Je to skutečně pravda?

V mé práci se tedy pokusím načrtnout proměnu města a jeho obyvatel od vzniku až po nynější dobu.

2. LITERATURA A METODOLOGIE

2.1. LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE INFORMACÍ

Antropologie města není v Česku příliš reflektovaným tématem. Literatura se skládá především s různých textů a článků ve sbornících či na internetových stránkách, vychází a vyšlo i několik sborníků zabývajících se problematikou města a jedno pravidelné periodikum (Lidé města). Jen málo z nich se však zabývá přímo tím, jak se lidem v tom kterém městě žije. Práce se zaměřují především na město jako takové a jeho proměny historické, vizuální, ekonomické a na trhu práce, mnohem méně pak reflektují změny na poli sociálním.

O historickém vývoji, ale také dobovém smýšlení o Havířově se mnohé dozvíme především z Kroniky města Havířova, která je celá k dispozici na internetu. Je nutno podotknout, že některé stránky zpočátku života města jsou poněkud hůře čitelné, jelikož jsou psány rukou a písmo autora či autorky není vždy nejlépe čitelné. Zato však mají záznamy svou hodnotu právě pro práce antropologické, jelikož se nejedná o pouhý faktický soupis událostí, ale o více méně čtivý zápis, ve kterém nechybí osobní pohledy autorů a obyvatel. Podobně pak vypadají zápisy z let 1990 – 2003, poté už začíná jít o „pouhý“ chronologický soupis událostí. Podobným materiálem je také dobová literatura, která o Havířově vyšla. Jedná se především o knihy vydané na oslavu desetiletých etap existence města. Ty jsou typické tím, že se snaží příliš nezaobírat problémy města, ale jen jeho výhodami. Na fotografiích samozřejmě nechybí usměvavé děti a v popisích radost místních z jejich nového bydliště. Jedná se například o knihu Radima Prokopa – „Havířov, město pozoruhodného vývoje“, která byla vydaná k desátým narozeninám města. Tato kniha, spolu s knihou Zdeňka Špačka, je také zajímavým zdrojem oficiálních představ o městě.

Pro získání faktických údajů o vývoji města, co se kvantitativních dat týče, jsem využívala zdroje Statistického úřadu a materiály, které na svých stránkách poskytuje samotné město Havířov. Užitečnými podklady jsou také sborníky, které vyšly k nejrůznějším konferencím (např. „Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví“, „Zelená města - města budoucnosti“, apod.) V posledních letech byly také vydány dvě knihy, jejichž hlavním tématem je „sorela“, která významně ovlivňuje tvář Havířova. Dlouhodobý vývoj města jako takového pak popisuje například J. Musil či B. Jałowiecki,

Knih zabývajících se městem z teoretického hlediska je v Česku skutečně velmi málo. V podstatě jakási ucelená publikace, která by shrnovala historii přístupů k městu, na českých pultech není. Ve své práci jsem pro tento účel využila knihu B. Jałowieckiego a M.S. Szczepańskiego – „Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej“. Důležitou inspirací byla také kniha U.Hannerze – „Odkrywanie miasta“. K definování města jsem krom odkazů z jiných zdrojů použila pro antropologii města stěžejní práci L. Wirtha – „Urbanism as a way of life“.

Otázkou transformace a situace Havířovska a okolí po roce 1989 se zabývá především R.Prokop, O.Šrajerová a velké množství článků uveřejněných na stránkách www.evropskemesto.cz.

K reflexi smýšlení o socialismu a o městě jsem kromě řady již zmíněných titulů vycházela také z knih V. Macury, R.Arona či K. Lynche.

2.2 METODOLOGIE

Důležitou částí každé práce je samozřejmě metodologie, tedy způsob jakým chci dojít „k cíli“. Co je cílem? Najít odpověď na výše položené otázky. A co je způsobem? Soubor metod, které nám onu odpověď mají pomoci nalézt, které nám pomohou, aby byla naše „výzkumná práce“ ucelená, abychom se drželi nějakého postupu.

Kdy jsem začala s výzkumem Havířova a života v něm? Tato otázka má dvě odpovědi. Jistým způsobem již od dětství. Havířov ode mě není daleko, měla a mám tam dost přátel, spoustu teplých dní jsem strávila na Žermanické přehradě. Množství představ o městě a životě v něm jsem tak již měla z dob, kdy jsem ještě nejspíš ani netušila, co to vlastně je diplomová práce. Hlubší bádání nad městem a snaha o jeho antropologické uchopení pro mě započala v lednu 2010. Od té doby se část mých dřívějších představ poněkud pozměnila a začala jsem sobě i okolí klást čím dál tím více „základnějších“ otázek.

Značnou dobu jsem věnovala literatuře. Bylo pro mě nezbytné seznámit se se základními fakty historickými i těmi současnými a také poznat výsledky bádání jiných autorů.

Metody, které jsem ve své práci použila, jsou kvantitavní i kvalitativní. Potřebovala jsem vycházet z řady kvantitativních údajů, které se týkaly změny počtu obyvatel, ale také nezaměstnanosti, atd. Vycházela jsem především z oficiálních statistik a z údajů poskytovaných na webových stránkách města Havířov.

Kvantitativní výzkum nám přináší čistá fakta, čísla a procenta. Oproti tomu kvalitativní výzkum, jak píše B. Jordan, přináší možnost, nahlédnout do sociálního řádu mnohem hlouběji a celistvěji, přičemž u vyprávění je důležité jak to, co dotazovaný vynechal či bere povrchně tak také to, co naopak vyzdvihuje, na co upozorňuje.²

Z metod kvalitativního výzkumu jsem nejprve využila analýzy textů a elektronických zdrojů. Důležitou část výzkumu pak tvoří analýza rozhovorů a dotazníků. Rozhovory byly strukturované a polostrukturované. Strukturované rozhovory jsem většinou vedla s jedinci, které jsem oslovila na ulici a kdy byla atmosféra spíše formální. S dalšími oslovenými se jednalo o polostrukturované rozhovory, které někdy přešli ve zcela neformální rozhovory. To je konkrétně příklad některých jedinců, s kterými jsem vedla rozhovor ve skupinách. Zde nebylo těžké po chvílce formalit přejít k velice příjemnému rozhovoru, kdy si dotyční začali vykládat i mezi sebou navzájem o životě v Havířově a svých názorech na město a já tak kladla příležitostně jen „doplňovací otázky“ a více poslouchala. Většinu dotazovaných jsem osobně neznala a oslovovala jsem je přímo ve městě. Musím říci, že se mi jen párkrát stalo, že by mě někdo odmítl a rozhovor vůbec neposkytl. Rozhovory jsem nenahrávala, jelikož přítomnost nahrávacího zařízení bývá často dosti rušivým elementem a naštěstí mám vcelku dobrou paměť, takže jsem si po každém rozhovoru vše podrobně zapsala. Někdy jsem si dělala i drobné poznámky během samotného rozhovoru. Vždy jsem si dělala poznámky při skupinových rozhovorech, jelikož větší počet hovořících lidí a tím pádem informací by mohl způsobit, že bych na nějaký detail, který byl vysloven anebo který mě napadl, později zapomněla. Další výzkumnou formou byly dotazníky. Ty jsem rozdala buďto přímo anebo rozeslala e-mailem. Bohužel jejich návratnost byla mnohem méně úspěšná než při pořizování rozhovorů. V žádném případě se mi jich nevrátilo tolik, kolik jsem počítala. V dotazníku byly kromě věku, stavu a vzdělání jen otevřené otázky.

Co se etiky výzkumu týče, byli všichni ujištěni o tom, že rozhovory jsou zcela anonymní. Já sama však měla několik osobních problémů při pořizování rozhovorů. V Havířově existují dvě oblasti, které jsou považovány za problémové. A právě téma lokalit, ve kterých by dotazovaní nechtěli bydlet, někdy vyvolalo ze strany dotazovaných poněkud vášnivá vyjádření, která byla doplňována ujištěním, že dotyčný není rasista, ale ty Romy (většinou bylo řečeno „cigány“) prostě snést nemůže. Je pravdou, že v té chvíli jsem si prostě musela říci, že dělám výzkum a každý názor je

2 Jordan, B. *Otevřená minulost : Autobiografická sociologie státního socialismu*. Praha : Karlinum, 1999. Úloha výzkumníkovy biografie v biografickém výzkumu, s. 61. ISBN 80-7184-755-0.

důležité brát v potaz. Ale příjemné mi to skutečně nebylo.

Při práci jsem se také inspirovala Lynchem, který nabádá k tomu, aby si „výzkumník“ prošel město sám a zaznamenával, jak jej on sám vnímá a toto srovnával s výpověďmi obyvatel.³ A tak například náměstí, které většina oslovených obyvatel Havířova nepovažuje za příliš pěkné, mě překvapilo svou zelení a po bližším prozkoumání jeho bezprostředního okolí na mě osobně působilo naopak velice příjemně.

³ Lynch, K. Image města : The image of the city. 1. Praha : Ivana Hexnerová – Bova Polygon, 2004. s. 15 ISBN 80-7273-094-0.

3. MĚSTO A VÝVOJ IDEÁLNÍ PŘEDSTAVY O MĚSTSKÉM USKUPENÍ

3.1 CO TO JE MĚSTO?

Na otázku „Co je město?“, zdá se, neexistuje jednotná odpověď. V průběhu let se i v rámci sociologie koncepce definování městského prostoru měnily a různily. Můžeme se setkat s definicemi ekonomickými, právními, sociologickými, urbanistickými, statistickými.⁴

Dle B. Jałowieckiego nejstarší definice říká, že „miastem jest ta miescowość, której nadano odpowiednie prawa.“⁵ Tato definice je platná v podstatě do dnes, kdy toto právo mají v rukách zákonodárci. Samotné určení se pak odvíjí od nejrůznějších, předem pevně stanovených kritérií, jako je např. počet obyvatel. Pro práci sociálního antropologa je však jasné, že jen tato definice nestačí. Město jako pouhý souhrn počtu obyvatel není dostatečným vymezením konkrétního území, ani jeho charakteristikou. Navíc se toto kritérium různí také v rámci jednotlivých zemí. Nepostačí ani ekonomická definice Webera, která říká, že městem je to místo, ve kterém se většina obyvatel zabývá průmyslem či obchodem.⁶ To může mít za následek sílu a moc města. Avšak nejen průmysl a obchod, ale také kultura, administrativa, apod. je závislá na konkrétních společenstvích a nejsou tudíž podstatné pro definici města jako takového. Pro sociologa, dle Wirtha, není navíc ani podstatné, zda jsou tyto rysy univerzální, ale nakolik ovlivňují tvorbu městského životního stylu.⁷ Sociologická definice se snaží najít takové elementy urbanismu, které by město označovaly jako typický způsob lidského bytí.⁸ Neměla by obsahovat ani pro jednotlivá města konkrétní historické souvislosti, protože ani to není podstatou daného místa jako města.⁹ Město tedy není jen politické a právní centrum, ale také to není pouhé místo práce a bydlení.¹⁰ Spíše by se dalo považovat za velmi složitý organismus, který je charakteristický diferencovanou sociální skladbou

4 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Co je urbanizace, s.9. ISBN 80-7185-409-3.

5 Jałowiecki B., *Miasto i społeczne procesy urbanizacji*. 1. Kraków : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972. s.8

6 Jałowiecki B., *Miasto i społeczne procesy urbanizacji*. 1. Kraków : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972. s.49

7 Wirth, L. Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 1, (Jul., 1938), pp. 1-24 [online]. 1938, 44, [cit. 2011-06-02]. s. 5-6 Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2768119>>.

8 Tamtéž, s. 4

9 Tamtéž, s. 7

10 Tamtéž, s. 2

populace a rozmanitostí vztahů a vazeb.¹¹ Je tedy nejen pouhým prostorem, ale také určitou směsí obyvatel.¹² Je také dobré si uvědomit, že město je prostor, kterému dávají smysl lidé, kteří ho „tvoří“.¹³ Pro sociology by tedy definice města mohla znít tak, že město je relativně rozlehlé, hustě a stále osídlené území sociálně různorodých jedinců. Tak může být teorie urbanismu formulována ve světle existujících vědomostí týkajících se sociální skupiny.¹⁴ Hlavním problémem sociologa tak dle Wirtha je, najít formy sociálního jednání a organizace, které se objevují v relativně stálém a kompaktním osídlení tvořeném různými jedinci.¹⁵

Urbanismus je pak jako charakteristický způsob života určen třemi navzájem propojenými perspektivami. Za prvé je to fyzická struktura, která zahrnuje populaci, technologii a ekologické uspořádání. Dále se pak jedná o systém sociální organizace zahrnující charakteristické sociální formy, instituce a vzorce vztahů. Nakonec je to soubor postojů a idejí a následně jedinců upoutaných v typických formách kolektivního chování a podléhajících charakteristickým mechanismům sociální kontroly.¹⁶ Dle některých je urbanizace společenským procesem, jehož prostředím není jen město, ale celá společnost.¹⁷ Nejobecněji by tak šlo urbanizaci definovat jako změnu prostorových forem organizace společnosti.¹⁸ V 70. a 80. letech 20. století spojením historického, geografického a sociologického přístupu k interpretaci urbanizace vznikly následující teze: urbanismus je změnou systémovou, dochází ke změně prostorové organizace společnosti (nelze ji chápat jako pouhý popis růstu či historie jednotlivých měst), je jednou ze složek modernizace společnosti, označuje jedinečný přechod z převážně venkovské do městské společnosti a je tedy konkrétním a časově omezeným procesem, přičemž její počátky byly spojeny s industrializací¹⁹

Dlouho existovala, a v některých představách ještě stále existuje jasná dichotomie vesnice X město. Město je tedy považováno za jasný protiklad k vesnici,

11 Šrajerová, O. Image vybraných postsocialistických miest ostravského regionu. *Slezský sborník*. 2006, 104, 3, s. 204. ISSN 0037-6833.

12 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Co je urbanizace, s. 9. ISBN 80-7185-409-3.

13 Horáková, H. *Evropské město : identita, symbol, mýtus*. Bratislava : Zing Print, 2010. Pluralita města a studentská etnografie, s. 259. ISBN 978-80-88997-44-3.

14 Wirth, L. Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 1, (Jul., 1938), pp. 1-24 [online]. 1938, 44, [cit. 2011-06-02]. s. 8. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2768119>>.

15 Tamtéž, s. 9

16 Tamtéž, s. 19

17 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Co je urbanizace, s. 18. ISBN 80-7185-409-3.

18 Musil, J. *Urbanizace v socialistických zemích*. 1. Praha : Svoboda, 1977. s. 25.

19 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Co je urbanizace, s. 14-15. ISBN 80-7185-409-3.

kteřá je buď vnímána jako místo čistoty, neposkvrněnosti, prostoty, poctivé práce a řádu anebo naopak zpátečnictví, „buranství“. Oproti tomu město znamená rychlost, rozvoj, modernitu, spoustu možností, kulturu, ale také hluk, nečistotu, neřest, zpřetrhání vazeb apod. Lidé ve městě však nutně napodobovali společenství vesnická a to už jen z toho důvodu, že sem sami z vesnice přišli.²⁰ Město bylo také vnímáno jako individualistické, založené spíše než na zvyku, solidaritě a sociální kontrole než na směně a smlouvě. Avšak výzkumy ukázaly, že oproti vžitým představám se ve městě nezpřetrhaly tradiční rodinné vazby.²¹ Určitá míra anonymity je samozřejmě typickým znakem města. Ta se ovšem nedá pojímat plošně. Rozhodně je rozdíl mezi Rychvaldem, Orlovou, Havířovem a Ostravou. Zatímco v prvním jmenovaném městě se lidé ještě dostatečně znají, postupně se znalost zmenšuje. To co však přetrvalo z vesnic, jen se transformovalo, jsou „kroje“. Tedy samozřejmě ne doslova. Lidé se však oblékají nejen dle toho, co je módní, ale také do značné míry dle toho, co nosí členové jejich „skupiny“. Ať už mluvíme o subkulturách nebo o pracovním zařazení.

V dnešní době stoupá obliba „novodobého venkova“. Lidé touží po bydlení na vesnici, avšak v dostatečné blízkosti města. Města se stávají místem práce a rychlosti, vesnice klidu a odpočinku. Vesnice tak však ztrácejí jednu ze svých původních vlastností, tedy značnou míru soběstačnosti jejího obyvatelstva. Na zahrádkách jsou spíše stromy a okrasné květiny, než ovoce a zelenina.

Většina měst bývá rozdělena na několik více méně samostatných částí (čtvrť, apod.), jejichž obyvatelé se spíše ztotožňují s nimi, než s celým městem. Mezi čtvrtěmi také často vzniká nevraživost, lidé dávají částem své vlastní označení. (např. Karviná – Nové Město je známa jako šestka, Šumbark a Suchá v Havířově, apod.). Tyto části mohou být taktéž typické svou etnickou, ekonomickou, kulturní odlišností od zbytku města, jiná může být úroveň infrastruktury a občanské vybavenosti. Bylo by však mylné předpokládat, že ta část města, která je nejméně dostupná např. místní dopravou a vybavena obchody, školkami, apod. je ekonomicky a sociálně na nižší úrovni. To samé totiž mohou vykazovat čtvrtě na opačné straně škály, kde je pro obyvatele běžné dojíždění auty a nákupy v obchodních centrech.

Jedním z důsledku růstu měst a funkční diferenciaci a specializaci je vznik různou měrou ohraničených prostorů pro produkci, správu, konzum, dopravu a

20 Wirth, L. Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 1, (Jul., 1938), pp. 1-24 [online]. 1938, 44, [cit. 2011-06-02]. s.3 Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2768119>>.

21 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Role lokálního společenství v socialistických městech ČR, s. 290-291. ISBN 80-7185-409-3.

bydlení.²² Avšak tento trend nastupuje i v menších městech. Většina denních aktivit obyvatel měst je uzavřena v přesně určeném okruhu (průmyslové zóny, apod.). Město si vytváří svůj vlastní prostor, který je přesně definován.²³ Hlavně v dnešní době je čím dál běžnější striktní určení a podmínky pobytu v tom kterém prostoru - již zmíněné industriální zóny, hřiště s otvírací dobou, na které nesmí mládež starší určitého věku, obchodní zóny, parky apod. Parky jsou určeny k odpočinku, ale již ne ke spaní a hlavně v nočních hodinách je toto kontrolováno, dětská hřiště mají pevně stanovenou otvírací dobu, po kterou je možné, aby si děti hrály (tím je de facto i určováno od kdy do kdy je pobyt malých dětí ve venkovním prostoru žádoucí a „normální“).

Město je tedy neustále se měnícím, dynamickým prostorem. A to je ostatně taky jeho hlavním způsobem, jak přežít. Město, které ustrne, nebude lidem mít za čas, co nabídnout. Avšak je potřeba, aby se změna vždy děla ve prospěch široké skupiny obyvatel a aby z ní měli obyvatelé užitek, tedy aby nedocházelo pouze k oklešťování a komercializaci prostoru nebo jeho tvorbě pro hrstku jedinců.

3.2 MĚSTO JAKO UTOPIE - VÝVOJ SMÝŠLENÍ O MĚSTĚ

Často se mluví a píše o postsocialistických městech a jejich transformaci po roce 1989. Bývají vyjmenovávány znaky, které mají tato města společné (např. institucionalizace, ekonomická přeměna, sociální diferenciacce, kulturní transformace, atd.). Jedná se však o poněkud sporný termín. Jak ve své práci uvádí S. Ferenčuhová, není užití pojmu postsocialistický jednotné. Může odkazovat k historickému období, geografickému umístění, politickým a sociálním změnám. Bádání nad těmito městy bývalo a bývá úzce spjato s pojmem transformace, tedy jakési přeměny. Rok 1989 je připodobňován k bodu nula, od něhož společnost směřuje vstříc šťastné budoucnosti, přičemž cílem je zavedení modelu „západních měst“.²⁴ Právě takto pojatá přeměna je vskutku zajímavá, pokud srovnáme rétoriku, kterou používali „tvůrci“ socialistických měst, potažmo společnosti. Často se zdá, že dochází k používání naprosto stejných

22 Steinführerová, A. Sociálně prostorové struktury mezi setrvalostí a změnou : istorický a současný pohled na Brno . *Sociologický časopis : Czech Sociological Review* [online]. 2003, 39, 2, [cit. 2011-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/27-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-2-2003/430>>.

23 Erbel , J., *Evropské město* [online]. [cit. 2011-05-20]. Boj za rovný městský prostor. Komu se mění post-socialistické město? . Dostupné z WWW: <http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=448>.

24 Ferenčuhová ,S., *Evropské město* [online]. 2003 [cit. 2011-05-20]. Život v postsocialistickom meste: uvedenie pojmu. Dostupné z WWW: <http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=361>.

formulek, jen v „novém kabátě“.

Vznik města, jeho rozvoj a architektura je do značné míry ovlivněn určitými „filozoficko-teoretickými“ úvahami nad jeho funkcí, nad tím, co by mělo obyvatelům nabízet a také jak celkově zapadnout a podpořit převládající společenský názor (ať už většinově přijatý či „nadiktovaný shora“). Ostatně ne nadarmo je slovo architekt spojováno se spoustou jiných věcí než pouhou stavbou hmotných objektů. V běžné mluvě mluvíme třeba i o politických architektech. Slovy Jiřího Hruzy: „(...) Vyjadřuje se tím obecný pocit, že architekt je někdo, kdo dovede nebo by měl umět účelně, vhodně i příznivě uspořádat určitou věc nebo prostředí, stavbu, celé město a snad dokonce i společnost.“²⁵ Oproti všem představám o dokonalém městě, které by bylo domovem dokonalého jedince, stojí názor jiných autorů, jako je například K. Lynch, který tvrdí, že by naopak prostředí, které by bylo skutečně dokonalé, zabraňovalo dalšímu rozvoji jeho obyvatel.²⁶

Podle B. Jałowieckého není jediný důvod, proč by urbanistické koncepce neměly být dávány na stejnou úroveň jako psané utopistické traktáty. Architekt – urbanista se sice většinou nevyjadřuje slovy, ale jen „obrazy“, tedy svými díly. Ale jeho díla mají podobný základ a odrážejí podobně společenské prostředí jako díla psaná. Proto se dle jeho slov dají některé urbanistické koncepce považovat za svým způsobem utopická díla.²⁷

Utopie většinou upřednostňovaly jasnou strategii redukování prvku překvapení a nepředvídatelnosti na minimum. Často počítaly s tím, že chování lidí je ovlivněno prostředím a že tedy stačí utvořit pravidelnou skladbu domů a ulic a pravidelné se stanou také tužby a jednání obyvatel.²⁸ Od antiky po renesanci vypadalo ideální město podobně – ulice měly být geometrické, přehledné. Z židovsko – křesťanské tradice pak pochází prvek času – jakýsi bod v budoucnosti, ke kterému směřujeme. A tak nevádí, že nyní není vše tak ideální, jak bychom chtěli, hlavní je šťastná budoucnost, k níž směřujeme.²⁹ S touto myšlenkou operoval také socialismus. Taktéž socialistické koncepce předpokládaly jasný cílový obraz šťastné budoucnosti, do níž dějiny vplynou. Ostatně R. Aron ve své knize „Opium intelektuálů“ podává celou řadu příkladů, kdy se

25 Hruza, J. *Svět architektury*. 1. Praha : Aventinum, 2000. s. 9. ISBN 80-7151-112-9

26 Lynch, Kevin. *Image města : The image of the city*. 1. Praha : Ivana Hexnerová - Bova Polygon, 2004. s. 6. ISBN 80-7273-094-0.

27 Bohdan, J. *Miasto i społeczne procesy urbanizacji*. 1. Kraków : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972. s. 64

28 Bauman, Z. *Úvahy o postmoderní době*. 2. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. s. 100. ISBN 80-86429-11-3.

29 Vacková, B. *Město : proměnlivá ne/samozřejmost*. 1. Červený Kostelec, Brno : Nakladatelství Pavel Mervart, Masarykova univerzita, 2009. Cizinec v ideální společnosti, s. 18. ISBN 978-80-86818-86-3.

socialismus shoduje s křesťanstvím. Komunisté rovněž přišli s myšlenkou, že díky socialismu zaniknou dávná trápení lidí. Komunismus určil skupinu lidí, která dnešní těžkou, zlou dobu změní postupně v dobu lepší. Existují zde také pohané – buržoazie a Židé – socialisté, kteří nevěří v revoluci i přesto, že její příchod dlouho hlásali. Strana podobně jako církve mění doktrínu v dogma.³⁰ Stejně jako kdysi náboženství se svým soudným dnem a návratem věřících do ráje se v socialistických zemích stala povinnou součástí občanské nauky vize šťastné budoucnosti a jiná představa o budoucnosti, obavy či odvrát z vytyčené cesty k soukromým záležitostem přítomného dne či minulosti se stalo nepřijatelným a rovnalo se zradě.³¹ Mohli bychom také dodat, že podobně jako misionáři, přicházeli také komunisté s nutností zahodit vše staré, co devastovalo společnost v době, kdy neznala Boha. Tak např. R. Prokop v knize „Haviřov, město pozoruhodného vývoje“ z roku 1967 píše: „Přes četné ekonomické a sociální důsledky průmyslového oživení zanechala léta kapitalistické éry v oblasti ostravské pánve kromě některých technologicky zaostávajících odvětví (hutnictví, těžba uhlí) velmi neutěšené a chaoticky uspořádané sídelní proměny. Proto již od prvních let poválečné výstavby byla rozhodující iniciativa zaměřena na odstranění zmíněných nedostatků, komplikujících uskutečňování industrializace v měřítku celostátním.“³² Čímž v žádném případě nechci tvrdit, že by autor byl jakýmsi tvůrcem socialistického smýšlení, jen že daná věta přesně poukazuje na styl popisu uspořádání společnosti před nástupem socialismu. Koncepce vývoje osídlení v socialistickém světě byly přímo spojeny s reálnou výstavbou nové společnosti a s industrializací.³³ Ve vládním usnesení o dlouhodobém vývoji osídlení v ČSR z roku 1971 zaznělo, že je třeba vše organizovat tak, aby byl vývoj v souladu s očekávanými tendencemi ve způsobu života obyvatel socialistické společnosti a jejími ekonomickými potřebami a zájmy.³⁴

Otázkou zůstává, nakolik se dnešní myšlení změnilo. I dnes je zahazováno vše, co vzniklo v období socialismu jako zpátečnické, jako něco, co mělo a priori špatný vliv na věci budoucí. Socialismus a jeho myšlenky jsou vysmívány, ale také chápány jako svým způsobem zlo bez jakýchkoliv světlých stránek. Ale přidal se k tomu ještě jeden aspekt, který socialismus postrádal. Jakési bažení po ztraceném ráji, tedy po době, kdy bylo dobře, kdy se nám i přesto, že jsme byli nevědomí, dařilo mnohem lépe než nyní. Často se také jedná o touhu k návratu do toho jasně daného, svým způsobem

30 Aron, R. *Opium intelektuálů*. 1. Praha : Mladá fronta, 2001. s.295-304 ISBN 80-204-0842-8.

31 Macura, V. *Šťastný věk : a jiné studie o socialistické kultuře*. 1. Praha : Academia, 2008. s. 15. ISBN 978-80-200-1669-0.

32 Prokop, R. *Haviřov : město pozoruhodného vývoje*. Haviřov : Městský národní výbor, 1967. s. 7

33 Musil, J. *Urbanizace v socialistických zemích*. 1. Praha : Svoboda, 1977. s. 7

34 Musil, J. *Urbanizace v socialistických zemích*. 1. Praha : Svoboda, 1977. s. 244

uzavřeného prostoru, kdy se toho možná mnoho nesmělo, avšak jedinec se nemusel zas až tolik starat sám o sebe. Pokud se přizpůsobil, stát se o něj postaral. A tak, kupodivu nejen u starší generace, která onu dobu reálně zažila, ale také u těch mladších, mnohdy pak již v poněkud mytické podobě, se stále můžeme setkat se steskem po „minulém režimu.“

Stejně jako dříve je i dnes vše staré považováno za zpátečnické, včetně samotných lidí. Mládí je tím, co žene společnost vpřed. I dnes vše směřuje k vytyčenému cílu v budoucnosti, podléhá plánování. Kolektivismus a společný velký cíl je nahrazen individualismem – každý sám za sebe, podle svého. Aby to však nebylo příliš složité a aby se v tom „dalo vyznat“ a aby zas až tak každý nejednal zcela svévolně, dochází k jakémusi sjednocování městských prostorů. Někdy se v tomto smyslu hovoří o tzv. mcdonaldizaci společnosti. Dnes již nemá být vše poplatné socialistické společnosti, ale celosvětovému, globálnímu světónázoru. V každé euroamerické zemi (a už nejen tam) se můžeme setkat s podobným typem služeb s podobnou kvalitou a často i velice podobnými značkami nabízeného zboží. Prostě všude se máme cítit jako doma, všude máme najít alespoň kousek nám dobře známého světa. Dnešní výpravy za dobrodružstvím jsou dostatečně zabezpečené nám známými záchytnými body. Jasně vymezenými se stávají rovněž veřejné prostory, městský prostor se do značné míry diverzifikuje.³⁵ Vznikají komplexy a územní celky věnované jedné činnosti – práci (často to bývají centra a okraje měst), zábavě a relaxaci (parky, zalesněné zóny – např. meandry Lučiny a stezka podél ulice Na Nábřeží, Havířov – Město). Dětská hřiště mají provozní dobu (a tím jako kdyby sjednocovala pobyt dětí, potažmo maminek a tatínků venku), jsou na nich jasně určená pravidla chování. Ve městech jsou upravené lesíky a parky s lavičkami (někdy není možné sedět jinde než na nich, např. je zakázáno šlapat na trávník, apod.). Venkovní prostor se tak stává jasně čitelným, ale také čím dál více ohraničeným, co se volnosti volby týče.

Rozdělení však může být také „hierarchické“. Na okrajích vznikají čtvrtě s kvalitnější zástavbou, kam se stěhují movitější jedinci a rodiny. Naopak dochází k vytváření částí, které bývají nezívány jako sociálně vyloučené (většinou stará zástavba nebo sídlištní komplexy, nacházejí se také na okrajích měst, žijí zde lidé s menším ekonomickým zázemím). Ovšem název sociálně vyloučená oblast je poněkud zavádějící. Obě oblasti jsou svým způsobem sociálně segregované, vykazují na první

35 Zikmund-Lender, L. *Evropské město* [online]. [cit. 2011-05-20]. Sex and the city. Dostupné z WWW:
<http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=753&Itemid=189>.

pohled řadu podobností – bývají méně dopravně dostupné (prostředky hromadné dopravy), jsou územně oddělené a v rámci každé z těchto lokalit je podobné socio-ekonomické postavení jejich obyvatel. Obyvatelé těchto oblastí se spolu navzájem téměř vůbec neseťkají. Avšak zatímco jedna z nich je segregována zvnějšku, druhá zevnitř (segreguje se sama). Konkrétně u Havířova bychom pak mohli mluvit o Šumbarku (částečně sociálně vyloučená oblast) a o ulici Na Nábřeží a přilehlé okolí.

Pojďme se nyní podívat trochu do historie, konkrétně na teoretické koncepty uspořádání socialistického města a městského obyvatelstva. Opět zde vyvstává otázka, zda je správné mluvit o socialistické urbanizaci, zda je rozdíl mezi vznikem měst v socialistických a jiných euroamerických zemích. Ale odpověď je opět nejednoznačná. Lidé, zajímající se z různé perspektivy městem, můžeme rozdělit přesně na dvě skupiny. Jedni jsou přesvědčeni, že socialistická urbanizace se od té kapitalistické liší, že společenské zásady socialistického zřízení měly na urbanizaci zásadní vliv. Druzí urbanizaci pevně spojují s industrializací a v tomto směru je tedy zcela jedno o jaký druh industrializace jde. Zatímco jedni tedy hovoří o socialistické urbanizaci, druzí mluví o urbanizaci v socialistických zemích.³⁶

Několik základních podobných rysů bychom však v myšlenkách socialistických urbanistů našli. Pro socialistické země je typická ústředně plánovaná ekonomika, která však musela být doplněna také o plánování rozvoje sídleních systémů i jednotlivých měst a to především z toho důvodu, že tyto země měly za cíl vytvořit harmonickou a spolupracující společnost s co jak nejmenšími společenskými rozdíly, což samotné ekonomické změny nezmůžou.³⁷ V „klasické“, především buržoazní rodině viděli zotročení a spoutání ženy, která byla podřízena patriarchálnímu řádu. Jedním ze základních cílů urbanizace tak bylo její osvobození a emancipace, která měla probíhat mimo jiné také vtažením ženy do pracovního a ekonomického procesu. Ideou se tak stalo komunitní bydlení, kde by se ženy nestaraly o domácnost ani o děti.³⁸ V období socialismu docházelo zároveň k poměrně malému růstu velkých měst. Středně velká města se naopak výrazně rozvíjela, což je do jisté míry jak důsledkem politiky

36 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Co je urbanizace, s. 43-44. ISBN 80-7185-409-3.

37 Musil, J. Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistickým režimů. *Sociologický časopis : Czech Sociological Review*. 2001, 37, 3, s. 275-296. Dostupný také zWWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/7cea41b5665767cbdc0e2443c161762422878d7_144_01-3MUSIL.pdf>.

38 Musil, J. *Zrod velkoměsta : : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Role lokálního společenství v socialistických městech ČR, s. 291. ISBN 80-7185-409-3.

rozmisťování průmyslu, tak také stagnace sektoru služeb.³⁹ V socialistických zemích však nenastala ani nadměrná urbanizace. Zatímco v rozvojových zemích rostl častokrát počet domácností a lidí ve městě rychleji než počet míst pracovních, v socialistických zemích naopak počet pracovních příležitostí narůstal rychleji než počet bytů a obyvatel.⁴⁰ Typický je pro země socialistického bloku také tzv. socialistický realismus. Užívání tohoto názvu u architektury se může zdát poněkud zvláštní především kvůli skutečnosti, že architektura je ze své podstaty reálným objektem. V rámci socialistického realismu však mělo jít především o jednotlivé ideální znaky a symboly z hodících se historických událostí. Realistické znázorňování bylo v těchto zemích navíc podmínkou, jelikož umění mělo promlouvat k širokým vrstvám obyvatel, mělo být lidové.⁴¹ Každopádně dle J. Musila jsou systémy měst, které vznikaly v socialistických zemích pouhou modifikací „univerzálního modelu urbanizace“, přičemž na makroúrovni nebyla tato nijak významná. Více se podepsala na jednotlivých městech a to především co se jejich vnějších zón týče. Vnitřní části měst pak často stagnovaly a chátraly.⁴² Ústřední plánování „téměř všeho“ a snaha o vytvoření dokonalé společnosti a člověka však ve finále nevedlo jen k zúženému výběru zboží, dopravy, cestování či vzdělání, ale také k tvorbě nových sociálních rozporů a nerovností.⁴³ Pro socialistická města tak bývá typické (hlavně od 60. let 20. století), že se starší lidé a nízkopříjmové domácnosti (sem je nutno započítat také Romy) soustřeďovali v centrech a ve starých obytných čtvrtích. Panelový dům v té době znamenal naprostý luxus, který si mohli (a chtěli) dovolit jen ti majetnější jedinci.⁴⁴

Socialistická města, alespoň v počátku, se svou funkcionalností odvolávala k myšlenkám Le Corbusiera. Především se pak měly držet myšlenky (kterou rozpracoval již právě zmíněný architekt) - „Více zeleně, více prostoru, více slunce“.⁴⁵ Podle Le Corbusiera bude člověk budoucnosti ve všech koutech světa stejný. Stane se přesně

39 Musil, J. *Zrod velkoměsta : : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Urbanizace čes. Zemí a socialismus, s. 239. ISBN 80-7185-409-3.

40 Musil, J. *Zrod velkoměsta : : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Urbanizace čes. Zemí a socialismus, s. 258. ISBN 80-7185-409-3.

41 Halík, P. Doc. Ing. arch *Sorela : tvář města Havířova*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Ústavem památkové péče Ostrava z pověření Magistrátu statutárního města Havířov, 2007. Socialistický realismus v architektuře, s. 28.

42 Musil, J. – Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistickým režimů, *Sociologický časopis*, XXXVII (3/2010), str. 294

43 Musil, J. *Zrod velkoměsta : : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Urbanizace čes. Zemí a socialismus, s. 266. ISBN 80-7185-409-3.

44 Musil, J. Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistickým režimů. *Sociologický časopis : Czech Sociological Review*. 2001, 37, 3, s. 275-296. Dostupný také z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/7cea41b5665767cbdc0e2443c161762422878d7_144_01-3MUSIL.pdf>.

45 Jałowiecki, B; Szczepański, M. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. 168-169 s. ISBN 978-83-7383-197-1.

definovatelnou jednotku skrz lékaře, biology, chemiky, sociology a básníky. V roce 1933 byla na konferenci CIAM (Congrès International d'Architecture Moderne) přijata tzv. Aténská charta, kterou Le Corbusier vydal v roce 1943 v Paříži. Podle ní potřebuje jedinec ke svému životu čtyři základní věci – bydlení, práci, dopravu, pohyb a kultivaci těla a ducha. Všechna města se tak v budoucnu měla díky technickým možnostem budovat zcela bez ohledu na svůj historický vývoj a geografickou polohu. Velká role je přitom, jak již bylo zmíněno, připisována slunci a zeleni. Avšak namísto již existujících měst měly být vybudovány více méně izolované jednotky zasazené do zeleně. Příkladem takového plánování jsou v západní Evropě tzv. „unité d'habitation“, které vznikaly například v Marseilli, Nantes či Berlíně. Jednalo se o jednotky, ve kterých mělo bydlet 1,5 – 2 tisíce obyvatel a které se staly prototypem velkých obytných bloků nahromaděných ve velkých skupinách po bezmála celé Evropě.⁴⁶

Ve 20. letech 20. století se začala také v socialistickém smýšlení o městě prosazovat koncepce života v rodinných a kolektivních domech. Mělo dojít ke vzniku komun, přičemž důraz byl kladen na emancipaci žen. Například L. Sabosowicz přišel s návrhem komunitního města pro 50 – 60 tisíc obyvatel. Mělo se skládat z padesáti až sta budov. Cílem byla úplná kolektivizace a také likvidace rodiny a individuálního hospodářství a vlastnictví. Lidé se měli společně stravovat, ale také bavit a rekreovat, kolektivní by byla také výchova dětí, které by žily odděleně od svých rodičů. Byty by sloužily pouze jako ložnice.⁴⁷ Vzdálenost bydliště a práce měla být maximálně 10 kilometrů. Dle A.A.Milutina, který bývá považován za následovníka koncepce společně tráveného každodenního života, má takovýto typ společenského uspořádání několik výhod, jako je například již zmíněné vyvážení žen z „domácího“ nevolnictví, snížení přílivu nových pracovních sil do města, zvýšení pracovního výkonu, zvýšení životní úrovně pracujících a také zkvalitnění jejich kulturního života. J.Kuźmin zašel s koncepcí komunitního bydlení nejdál, když požadoval, aby lidé byli do míst bydlení rozdělení také dle věku, přičemž v jednotlivých takto oddělených blocích by platila také jiná pravidla a lidé by se věnovali odlišným činnostem. V roce 1928 zasedla общество современных архитекторов – OSA (Společnost moderních architektů), kde se za hlavní typ možného bydlení odsouhlasilo komunitní soužití. Funkce bydlení byly přitom rozděleny do sedmi skupin: 1.) odpočinek, spánek, regenerace, 2.) stravování se, 3.) pohlavní život, 4.) výchova dětí, 5.) kulturní výchova, 6.) hygiena, 7.) lékařská péče.

46 Jałowiecki, B; Szczepański, M. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. s. 130-132 ISBN 978-83-7383-197-1.

47 Jałowiecki B. - *Miasto i społeczne procesy urbanizacji: problemy, teorie, metody*; s. 110-111

Tato koncepce však byla ve stejnou dobu, kdy byla přijata, zároveň uznána za příliš „extrémní“ a v praxi ne zcela účinnou.⁴⁸

V jednotlivých socialistických zemích měli projektanti, politici a geografové do značné míry volnou ruku v návržení vlastní specifické městské strategie.⁴⁹ V Československu tak například za teoretickou základnu sídleních strategií sloužila poopravená Christallerova teorie střediskových míst. Dle ní měla vznikat střediska, ve kterých by byly všechny základní složky občanské vybavenosti a která měla být rovnoměrně rozprostřena po celé zemi. Takto se měly alespoň částečně eliminovat sociální rozdíly. Až později se začal důraz klást na záměrnou koncentraci průmyslu, obyvatelstva a sociálních aktivit v jednotlivých městech.⁵⁰

Po druhé světové válce se nejen v socialistických zemích začala budovat tzv. nová města. Jednalo se buď o města postavená na místě již existující, převážně venkovské zástavby anebo zcela na „zelené louce“. Jak kapitalistická, tak socialistická nová města se měla skládat z pěti základních částí: 1.) průmyslová část („industrial sites“), která měla být poblíž železničních a silničních uzlů, 2.) obytné části („residential areas“), což měly být sousedské jednotky o stejné velikosti a počtu obyvatel; každá jednotka měla mít svou základní školu, obchod, místa zábavy pro děti, další typy škol měly vzniknout na pomezí prvního a druhého typu, 3.) centrum města („town centre“), kde měly stát administrativní budovy, úřady, obchody, muzea; centrum mělo být lehce dostupné z každého bodu města, 4.) rekreační zóny (recreations areas), tedy parky a sportovní centra, 5.) komunikace („transport“) - veřejná doprava a systém cest měl být velmi rozvinutý.⁵¹

Důvodem stavby těchto měst v zemích socialistického bloku byly především tyto důvody: 1.) města coby noclehárny či částečně samostatné satelity, 2.) výsledek společensko-ekonomické aktivizace prostoru a rozvojových aktivit daného území, 3.) ukazatel a výsledek regionálního sídelního uspořádání, 4.) urbanizační prostředek k využití nových uspořádání, 5.) realizace některých specifických funkcí – regionálních, mezinárodních, konkrétně politických, ekonomických, vědeckých, náboženských,

48 Jałowiecki, B; Szczepański, M. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. s. 161-162. ISBN 978-83-7383-197-1.

49 Musil, J. Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistickým režimů. *Sociologický časopis : Czech Sociological Review*. 2001, 37, 3, s. 275-296. Dostupný také z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/7cea41b5665767cbdc0e2443c161762422878d7_144_01-3MUSIL.pdf>.

50 Tamtéž

51 Jałowiecki, B; Szczepański, M. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. s. 150-151. ISBN 978-83-7383-197-1

rekreačních, atd.⁵² Pro Havířov by se hodily všechny kromě čísla čtyři, přičemž u pátého bodu by šlo konkrétně o funkci regionální a ekonomickou.

Jedním z hlavních typů zástavby se od 60. do 70. let 20. století stala sídliště. Preference sídlišť měla nejružnější opodstatnění. K těm nejzákladnějším patří bytová nouze, která nastala po válce a názor, že ji je možné vyřešit, jen pokud bude výstavba organizována státem. Dalším důvodem byla aplikace a realizace konceptů vypracovaných různými školami moderní architektury a urbanismu, které se v té době orientovali především na funkčnost výstavby spojenou s ideou komunitního bydlení. A nakonec to také byla touha vybudovat kvalitní bydlení pro všechny vrstvy obyvatelstva.⁵³ Jejich výstavba byla v socialistických zemích rovněž produktem čtyř navzájem se ovlivňujících koncepcí: 1.) socialistické bytové a městské politiky, 2.) aplikace a specifické interpretace koncepce moderní architektury a urbanismu, 3.) souboru myšlenek označovaných jako zásada socialistické kultury, 4.) vývoje stavebních technologií.⁵⁴ Jejich preference však měla za následek již zmíněný, zvětšující se rozdíl mezi původním a nově vzniklým městem. Přidělování bytů bylo navíc řešeno podle politicky určených kritérií a tak v nově vzniklých městech a částech města často zcela chyběly periferní sociální skupiny, které zůstávaly ve starých zástavbách. Tyto díky tomu často chátraly.⁵⁵ Sídlíštní zástavba má z dnešního úhlu pohledu více mínusů než plusů a často na ni bývá nahlíženo jen na jako velice nešetrný zásah do podoby města. Na druhou stranu ve své době nabízela často vysoký standard bydlení a představovala skutečný moderní výtěžek.⁵⁶

V roce 1971 došlo k usnesení vlády ČSR č. 238, jejímž podkladem byla koncepce osídlení. U nás byla zpracována hlavně urbanisty architektky V. Pallou, V. Matouškem, J.Štvánem a A.Viklickým. Cílem mělo být vytvoření sítě „střediskových sídlišť“ tří základních stupňů. Za prvé mělo jít o střediska místního významu, která měla mít 1 500 – 2 000 obyvatel (+ spádové oblasti o 3 – 6 tisících obyvatel celkem) a v

52 Prokop, R. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Pojem a význam nových měst a postsocialistických především, s. 12. ISBN 80-86224-60-0,80-86904-18-0.

53 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Sídlíště – nový prvek městské tkáně, s. 274-275. ISBN 80-7185-409-3.

54 Musil, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Sídlíště – nový prvek městské tkáně, s. 275-276. ISBN 80-7185-409-3.

55 Steinführerová A., Sociálně prostorové struktury mezi setrvalostí a změnou : istorický a současný pohled na Brno . *Sociologický časopis : Czech Sociological Review* [online]. 2003, 39, 2, [cit. 2011-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/27-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-2-2003/430>>.

56 Jałowiecki, B; Szczepański, M. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. s. 199. ISBN 978-83-7383-197-1.

nichž mělo být základní společenské vybavení. Za druhé se jednalo o střediska obvodního významu, tedy o města s úplným standardem vybavenosti. Měla se do nich soustředit průmyslová výroba. Počet obyvatel měl být 30 – 80 tisíc plus 50 tisíc obyvatel ze spádového území. Původní počet sídel tohoto typu byl odhadován na 251, později se toto číslo snížilo na 151. Střediska oblastního významu, tedy třetí a poslední typ, měla pro obyvatele vlastního střediska a spádových oblastí nabízet nejvyšší typ vybavenosti jako jsou specializované nemocnice, vysoké školy, apod. Jejich počet měl i s Prahou dosahovat čísla 20. Postupně se však začaly uplatňovat také jiné koncepce. Namísto důrazu na uspořádání osídlení, které mělo zajistit maximálně stejný a rovný přístup k základním složkám sociální infrastruktury, začal mít návrh názor, že by osídlování mělo především zvyšovat efektivnost výroby.⁵⁷

Od 1. poloviny 80. let 20. století se v západní části Evropy a na britských ostrovech začalo upouštět od stavby velkých sídlišť. Ukazovalo se totiž, že velké nahuštění lidí na jednom místě vede k hádkám a deviantnímu chování. Navíc za budováním samotných bytů často zaostávalo budování občanské vybavenosti a odlehlost práce nebyla dostatečně nahrazena jinými možnostmi vyžití.⁵⁸

Změny, které se objevují v představách o městě v dnešních dnech, bývají ve státech bývalého socialistického bloku spojeny s transformací a celkovou společenskou změnou po roce 1989. Je však otázkou, nakolik jsou tyto změny skutečně změnami ve smyslu „režimovém“ a nakolik se jedná o změny ve smyslu „historickém“. J. Musil rozděluje přeměny do osmi bodů. Za prvé se jedná o návrat k tržnímu hospodářství a tedy ke zrušení centrálního plánování. Dále došlo k privatizaci a reprivatizaci a restituci majetku. Další změnou byl návrat k trhu s půdou, nemovitostmi a byty. Došlo také k restrukturalizaci hospodářství, především průmyslu. S odstraněním centralismu jde ruku v ruce zavedení demokratických forem správy a k regionalismu. Regionální plánování však bylo omezeno a plánování se zaměřilo více na konkrétní města. Do popředí se dostala ekologická hlediska. A nakonec došlo také k návratu k hodnotovému synkretismu a pluralitě v politické i ideové sféře.⁵⁹ S prvním bodem samozřejmě souvisí vznik soukromého sektoru a zánik podniků, které se nedokázaly dostatečně přizpůsobit nově vzniklému trhu, čímž se často zvýšil nedostatek pracovních míst.

Ať už je současný vývoj města dán změnami po roce 1989 či celkovým

57 Musil, J. *Zrod velkoměsta : : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Urbanizace čes. Zemí a socialismus, s. 267-268. ISBN 80-7185-409-3.

58 Jałowiecki, B; Szczepański, M. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. s. 143 ISBN 978-83-7383-197-1.

59 Musil, J. *Zrod velkoměsta : : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. Role lokálního společenství v socialistických městech ČR, s. 290. ISBN 80-7185-409-3.

historickým (a tedy ne zcela se změnou systému spojeným) tokem času a idejí, je nesporné, že se především města, která jednostranně preferovala průmysl a byla zaměřena hlavně na jeden sektor výroby a tím pádem i skladba obyvatel byla podřízena základní profesi, potýkají s řadou problémů.⁶⁰ Největším problémem se stává nezaměstnanost, nedostatečná vybavenost a neschopnost nebo jen omezená schopnost nabídnout obyvatelům kvalitní bydlení, služby a volnočasové vyžití.

⁶⁰ Mysiak, W. *Miasta polskie w procesie przemian : Studia nad Wrocławiem i Oleśnicą*. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1992. s. 7 ISBN 83-229-0780-X.

4. HAVÍŘOV – „MĚSTO HORNÍKŮ, MĚSTO SORELY“

4.1 KRÁTKÉ PŘEDSTAVENÍ

Nejprve si stručně popíšme geografickou polohu Havířova. Město se nachází na jižním okraji ostravsko-karvinské průmyslové oblasti. Jeho severními sousedy jsou Petřvald, Orlová a Karviná, na západě je to obec Šenov a Václavovice. Dnes se jedná o jedenácté největší město v České republice a mezi místa na nejvyšší příčce se rovněž řadí, co se hustoty obyvatelstva týče. Ta se blíží hodnotě 2 670 obyvatel/km² (údaj platný ke konci roku 2001). V roce 1990 se Havířov stal statutárním městem.⁶¹ Plošná rozloha města je 3 207 ha, což zabraňuje dalšímu rozvoji města s tak početným obyvatelstvem. Dané velikosti neodpovídá ani vybavenost města.⁶²

Havířov je rozdělen na osm částí: Město, Šumbark, Podlesí, Životice, Bludovice, Prostřední Suchá, Dolní Suchá a Dolní Datyně. Centrum města tvoří náměstí u obchodního domu Elán (bývalá Budoucnost) v Havířově-Městě. Na náměstí stojí budova „Labužníka“, kde se ještě stále nachází „typické“ lahůdky i se svou tradiční nabídkou. Budovu zdobí rovněž původní nápis. Ostatně v této části města jsou zachovány původní budovy i se svými atributy (často zrekonstruované), namísto jejich nahrazování „moderní“ zástavbou. V tom, jak by se mělo nakládat se starou zástavbou, nejsou dotazovaní obyvatelé jednotní. Zatímco jedni vítají, že se vzhled náměstí a okolí příliš nemění a nepřejí si výstavbu nových objektů, které by narušovaly a narušují podobu náměstí a okolí, jiní by dali přednost rozsáhlé modernizaci. Největším bodem střetů je právě „Labužník“. Zatímco jednomu připadá „milé“ a sympatické, že v objektu zůstává stálá nabídka a že jej zdobí „klasický“ nápis, jiní to vnímají veskrze negativně a přáli by si minimálně odstranění nápisu.

Havířov – Město je také typické charakteristickou zástavbou ve stavebním slohu socialistického realismu, tzv. SORELA (viz níže). V jihozápadní části se nachází již klasická panelová zástavba z let 1970 – 1980. Co se týče obyvatelstva, najdeme zde převážně starousedlíky, věkově převládají senioři. Do středu města se však již stěhují

61 Kolektiv autorů - Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava. Koncepce bydlení statutárního města Havířova. *Havířov - city* [online]. 2002, [cit. 2011-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/rozvojove-dokumenty/koncepce-bydleni.html>>.

62 *Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířova pro integrovaný operační program Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/integrovaný-plan-rozvoje-mesta/integrovaný-operacní-program/integrovaný-plan-rozvoje-mesta-integrovaný-operacní-program/stahnout.html>>.str. 6

mladí lidé s malými dětmi. V této části Havířova je soustředěna správa města – Magistrát města Havířova se všemi doprovodnými institucemi. Nenachází se zde žádné průmyslové podniky. Občanská vybavenost je na vysoké úrovni – základní služby pro domácnost, dopravní uzel městské hromadné dopravy, školská, kulturní a sportovní zařízení, nemocnice, nákupní středisko Elán, atd. Nevyskytuje se zde žádná sociálně vyloučená oblast (V pramenu je použito výrazu „sociálně nepřizpůsobivé obyvatelstvo“, kterého zde však nebudu užívat. Jedná se o rétoriku hojně používanou v dnešních dnech, která však postrádá pevnou základnu – není jasně definováno, kdo by tímto obyvatelstvem měl být. Je mi přitom zcela jasné, že pojem sociálně vyloučená oblast také nepatří k nejjasnějším, vzhledem k tomu, že však „označuje“ místa a nikoliv obyvatele, považuji jej za mnohem vhodnější, jelikož nepaušalizuje, pouze popisuje (i když nedostatečně a nepřesně) danou zónu/oblast/čtvrť). Zástavbu Bludovic a Životice tvoří především rodinné domy a Podlesí obytné panelové domy. Podlesí bylo budováno již v letech 1961 – 1962. Složení obyvatelstva je středního a staršího věku, probíhá však výměna generací. Momentálně zde dochází k revitalizaci domů a bytů, budování dětských koutků a sportovních hřišť. Nenachází se zde žádný významný průmyslový podnik, převládá sektor služeb (základní potřeby domácností). Na Podlesí se nachází kulturní (kino Úsvit), školská (Gymnázium, Střední průmyslová škola stavební, mateřské a základní školy) a sportovní zařízení (zimní stadion). Správní instituce jsou zastoupeny Úřadem práce a komisariátem Městské policie. Je zde také autobusové nádraží. Donedávna zde nebyla žádná výrazná sociálně vyloučená oblast, dnes se jí začíná stávat Hotelový dům Merkur. Nejstarší částí Havířova je Šumbark. V této lokalitě se nacházejí dva typy bytů: a) dvou až třípatrové cihlové domovní bloky s rozměrnými třípokojovými byty s dálkovým topením a b) dvoupokojové byty v cihlové zástavbě bez ústředního topení. V druhém typu bytů je dosti nízký nájem a v nynější době zde bydlí převážně sociálně slabé a romské rodiny. Jelikož se do této lokality dlouhou dobu dostatečně neinvestovalo a především nebyla prováděna údržba bytového fondu, jsou domy a byty částečně zdevastovány. Nachází se zde školská zařízení (základní školy, SOU služeb a SOU technické). Ve všech částech Šumbarku je nejmenší nabídka služeb pro obyvatelstvo. Šumbark se dělí na dvě etapy – I. etapa – Zadky a II. etapa. V I. etapě se nachází panelová výstavba obytných domů z let 1980 – 1990. Je zabýdlena především bývalými zaměstnanci dolů, kteří z velké části po útlumu v hornictví přišli o práci. Bytové jednotky jsou velké, často dvougenerační. Jelikož výměna za menší bytové jednotky je značně problematická a vzhledem k ekonomické situaci obyvatelstva, je zde značné množství lidí s dluhy na bytě. Jak již plyne z výše

popsaného, je zde velké množství lidí bez práce a (nejen) z tohoto důvodu je na tuto lokalitu možno nahlížet jako na sociálně vyloučenou. II. etapa byla vystavěna v letech 1985 – 1996. Žijí zde převážně mladí lidé (generace, která vyrůstala ve Městě či na Podlesí). Avšak také v této lokalitě se nachází velké množství nezaměstnaných obyvatel a obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Prostřední Suchá je původně samostatnou obcí (první zmínky o ní nalezneme již v roce 1302), nyní je součástí Havířova. Území je z velké části poddolované. Vzhledem k útlumu těžkého průmyslu se i tato část potýká se sociálními problémy – nezaměstnanost, sociálně patologické jevy, apod. Dolní Suchá se nachází na východ od Šumbarku a skládá se ze zástavby rodinných domů. Konečně Dolní Datyně se rozkládá jižním směrem od města. Zástavbu tvoří rodinné domy.

Architektonicky je zajímavé řešení části města, tzv. sorela, která v roce 1992 byla vyhlášena jako ochranná zóna architektury 50. let.⁶³ Jedná se o soubor budov ohraničených lesoparkem Stromovka na straně jedné a meandry Lučiny na straně druhé. Na délku vede zóna od kostela sv. Anny až ke kinu Centrum.⁶⁴ A co vlastně název sorela znamená? Doslovný „překlad“ je socialistický realismus. Ne všem se však takto pojaté vysvětlení líbí. Například akademický architekt Libor Fránek se ptá, zda by se směr jmenoval kapitalistický socialismus, pokud by vznikl před válkou. Dle něj je lepší pojetí italský překlad slova sorela – mladší sestra. Starší sestrou je míněná renesance, ze které sorela do značné míry vycházela.⁶⁵ Sorela tedy našla inspiraci v české renesanci a ve městech jako Telč, Písek a České Budějovice, což je především poznatelné díky římsám, štítům, čučkám a sgrafity. Proč až renesance? Socialističtí architekti nechtěli stavět v „buržoazním“ předválečném stylu. Nejtypičtějším objektem tohoto stavebního stylu je pak kino Radost, které se v roce 2003 stalo kulturní památkou.⁶⁶

Na území města se nachází jedna národní kulturní památka – památník obětem nacistického teroru v Bludovicích a čtrnáct kulturních památek zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek, například bývalé kino Radost, Kotulova dřevěnice či kostel sv. Anny.⁶⁷ Empírový zámek byl po rozsáhlé rekonstrukci otevřen znovu roku 1998 a nyní nabízí luxusní hotel a restauraci.⁶⁸ Kromě již zmíněného kostela sv. Anny se v Havířově nachází ještě dva kostely – Evangelický kostel a kostel sv. Markéty, oba v

63 *Havířov - city* [online]. 2008 [cit. 2011-06-16]. Pamětihodnosti. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/historie-a-soucasnost/pametihodnosti.html>>.

64 *Havířov : turistický průvodce městem*. Havířov : Magistrát města Havířova, 2003. s.6

65 Akad. arch Fránek, L. *Sorela : tvář města Havířova*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Ústavem památkové péče Ostrava z pověření Magistrátu statutárního města Havířov, 2007. Sorela v havířově – Odkaz minulosti a obraz současnosti, s. 10.

66 *Havířov : turistický průvodce městem*. Havířov : Magistrát města Havířova, 2003. s.6-7

67 *MonumNet* [online]. Národní památkový ústav, 2003-2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>>.

68 *Havířov : turistický průvodce městem*. Havířov : Magistrát města Havířova, 2003. s.4

Bludovicích.

Ve městě najdeme také spoustu soch, jejichž autory jsou především J. Myszak, J. Wielgus, Vl. Novotný, J. Kemr a L. Barák.⁶⁹

Město je známé díky své zeleni. Ostatně v roce 2009 zvítězilo v soutěži Města stromů. Najdeme zde reprezentativní parky (park Mládeže, Školní park, park Republiky, park Centrum, park Boženy Němcové), parky společensko – rekreační (park Na Nábřeží) a parky přírodní (park Hrdinů). V budoucnu by se nejvýznamnějšími parky měly stát lesopark Stromovka, park Stružník (sportovně – rekreační park), Bludovický park, park Lučina, Šumbark a Suchá. Parkovými lesy by se měly stát Bludovický parkový les, Městský parkový les, Pežgovský parkový les, parkový les Holotovec.⁷⁰

4.2 STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA

Území Slezska je známo výskytem nerostných surovin, především černého uhlí. Tak jako se jinde města zakládala v blízkosti řek a úrodné země, zde byla výstavba spojena se vznikem šachet. Tam, kde se objevily nerosty, začaly brzy vznikat hornické kolonie.

Celé území bylo až do objevení uhlí dosti málo obydlenou zemědělskou oblastí. V době rozkvětu hutnictví a hornictví však byl na Ostravsku nedostatečný počet pracovních sil, započala se tedy masivní migrace za prací ze všech koutů Čech a Slovenska a v menší míře také dalších blízkých zemí (Polsko, Maďarsko). S přílivem pracovníků vyvstala otázka jejich bydlení. Již od samého počátku se vlastníci šachet starali o to, aby měli jejich zaměstnanci, kde složit hlavu. Nesledovali tím jen zájmy ekonomické, ale také sociální. Původně se stavěly především hromadné ubytovny, později se přešlo k výstavbě závodních osad, známých jako hornické kolonie, které byly stavěny především v blízkosti šachet, což se však v budoucnu ukázalo jako ne příliš praktické. Blízko postavené budovy nejdříve podléhaly vlivům důlních činností, jejich

69 Vlček, M. *Havířov : utajené kouzlo Sorely = the mysterious magic of sorela*. Ostrava : Magistrát města Havířova ve vydavatelství Montanex, 2010. s. 116 ISBN 978-80-7225-325-8.

70 Ing. arch. Mokroš, K. *Zelená města - města budoucnosti : sborník k odborné konferenci*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Ostravě, VŠB-TU Ostrava, Výzkumným ústavem Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Klubem přátel Hornického muzea v Ostravě, pobočka Havířov, 2009. Zásady a principy řešení zeleně z hledisek urbanistických, s. 96. ISBN 978-80-85034-51-6.

stabilita byla rychle narušena a musela se tak začít hledat jiná místa ubytování.⁷¹ Ostatně až do dnešních dob je možno na celém území najít zbytky domů v blízkosti nově vzniklých vodních ploch (ty se vytvořily díky poddolování) a snad nejznámější stavbou v tomto případě je opuštěný „šikmý kostel“ na trase Karviná – Český Těšín.

Výstavba hornických kolonií probíhala rovnoměrně s výstavbou šachet od poloviny 19. století až do 30. let století 20. Jejich výstavba na území dnešního Havířovska je spojen se vznikem dvou dolů, které se nacházely na území tehdy samostatných obcí Horní, Prostřední a Dolní Suchá. Jednalo se o šachtu Erzhrzok Franzschacht (1911 – 1913), v letech 1918 – 1946 přejmenovanou na Důl František, později Důl Klement Gottwald, resp. Důl President Gottwald (1946 – 1990), od roku 1990 existující opět pod názvem Důl František (těžba ukončena v roce 1999). Dále to byla na území Dolní Suché šachta Kaiser Franz Joseph Schacht (1905 – 1907), v roce 1918 přejmenována na Jáma Suchá a v roce 1949 na Důl Dukla (těžba ukončena v roce 2007).⁷²

Koncem 40. let 20. století vznikaly „novodobé kolonie“, které byly stavěny na území Havířovska a Horní Suché.

Téma bytů pro horníky a zejména jejich nedostatku se otevřelo již po roce 1945, kdy lidé, kteří zde jezdili na brigády, měli zájem zůstat déle. Ubytovny se tak staly nedostatečnými, zejména pokud dotyčný měl rodinu anebo se ji chystal zakládat. Problém byl také s lidmi z poddolovaných oblastí, kteří přicházeli o svá obydlí bez možnosti relevantní náhrady. V letech 1946 – 1947 se tak zrodila myšlenka výstavby celého „nového“ města. Hlavním cílem mělo být zajistit kvalitní bydlení pro hutníky a horníky OKR (Ostravsko- karvinský revír)⁷³.

Havířov vznikl na území sedmi převážně zemědělských, menších obcí, konkrétně na katastrech obcí Šumbark, Dolní Bludovice, Prostřední Suchá a části katastru Šenova; v roce 1961 byly k němu přičleněny obce Životice, Dolní Datyně a v roce 1970 Horní Suchá. Ta se po roce 1989 opět osamostatnila.⁷⁴

V roce 1947 byla zahájena výstavba prvních bloků, v roce 1949 stálo prvních 96 bytových jednotek, přičemž prvními obyvateli byly převážně lidé ze starých kolonií v

71 Ing. Dombrovský, Z., CSc. *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. Bydlení na území města Havířova, dělnické kolonie, s. 10-17.

72 Ing. Dombrovský, Z., CSc. *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. Bydlení na území města Havířova, dělnické kolonie, s. 10-17.

73 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-15]. Kronika města Havířova za rok 1956. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1956/index.htm>>.

74 *Havířov - city* [online]. 2008 [cit. 2011-02-15]. Historie Havířova. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/historie-a-soucasnost/historie-havirova.html>>.

Suché a Petřvaldě. V roce 1949 – 1950 byly vystavěny dva domy pro hornické učně. Ty byly obsazeny k 1. 9. 1950 celkem 850 chlapci z celé republiky. Každý závod si vybral místo, na kterém postavil za rok určitý počet bytových jednotek. Tuto výstavbu nikdo komplexně neřídil, vznikala tak sídliště bez jakékoliv vybavenosti. V podstatě se jednalo o noclehárny. Téměř vůbec neexistovaly cesty a nefungoval sektor služeb.⁷⁵

V průběhu let 1950 – 1951 byla zpracována první studie Rajonového plánu Ostravsko – karvinského revíru, který se stal výchozím dokumentem k dalším plánům-výstavbě sídlišť a měst. Hornické kolonie tak již zcela ztratily svůj význam.⁷⁶ Téměř všechny původní budovy na území byly zbourány a postupně nahrazeny novou výstavbu. Tomuto se vyhnula jen vilová zástavba, např. na Šumbarku. Město mělo původně pojmout 60 tisíc obyvatel.⁷⁷

Referentem odboru výstavby Krajského národního výboru v Ostravě byl v této době ing.arch. Vladimír Meduna. Na generelu pro Havířov pracovali ing.arch. Drahomír Machát, ing.arch. Rudolf Spáčil, ing.arch. Otakar Nový. Současně byl zpracován zastavovací plán 1. etapy, na kterém pracovali ing.arch. Zdeněk Špaček, ing.arch. Drahomír Machát a Ing.arch. Rudolf Spáčil.⁷⁸

Celková výstavba byla rozdělena do osmi etap. Generálním projektorem Havířova byl Stavoprojekt Ostrava, hlavním architektem byl ing.arch. Zdeněk Špaček, hlavním inženýrem Miloš Kratina, po jeho odchodu pak ing. Adolf Balon.⁷⁹ I. etapa, výstavba vstupní části do budoucího centra, probíhala v letech 1952 – 1955. Následovala II. etapa, kdy se stavěla východní část města směrem od nynější Hlavní třídy ke Stromovce. III. a IV. etapa postupovala směrem k plánovanému centru. Dostavěla se a zrekonstruovala sídliště v dolní části města, v V. - VII. etapě se dokončila zástavba od centra směrem k Suché a na západ po vnější obvod nábřeží. V letech 1961-62 bylo rozhodnuto rozšířit město uskutečněním IX. etapy na území dnešního Podlesí a v prostoru Bludovického kopce (X. etapa).⁸⁰

Městské centrum bylo vyprojektováno v letech 1958 – 1959. Vítězný návrh vyšel z celostátní soutěže vypsání Krajským národním výborem v Ostravě (KNV). Autorem byl prof. Emanuel Hruška z Bratislavy. Podrobný plán centra pak vypracoval

75 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-15]. Kronika města Havířova za rok 1956. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1956/index.htm>>.

76 Ing. Dombrovský, Z., CSc. *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. Bydlení na území města Havířova, dělnické kolonie, s. 10-17.

77 Špaček, Z. *Havířov : socialistické město*. 1. Ostrava : Profil, 1974. 22 s.

78 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1957. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1957/index.htm>>.

79 Tamtéž

80 Špaček, Z. *Havířov : socialistické město*. 1. Ostrava : Profil, 1974. 21-22 s.

ing.arch. Bronislav Firla.⁸¹

Administrativně se stal Havířov městem na základě příslušného usnesení vlády ČSR v roce 1955. Dne 4. prosince 1955 mu pak byla udělena městská práva. V tomto roce byla také vyhlášena soutěž na jméno města. Lidé přišli s více než šesti sty návrhy a nakonec vyhrál Havířov.⁸²

Co se týče občanské vybavenosti města, byla tato z počátku velice slabá. Na začátku roku 1956 ještě stále chyběly cesty, všude bylo bláto. Během roku je otevřeno jedno kino a v každé ze vzniklých částí jedno knihkupectví. Zároveň vznikají na území města dvě pošty. Většina obyvatel je na počátku „života“ města horníky, jen malá část je státními zaměstnanci, učiteli, lékaři, herci, důstojníky, apod. Na to, jak se ve městě žilo, poukazuje i fakt, že již v roce 1956 byla zdůrazněna nutnost na výstavbu dětského domova s kapacitou 300 dětí. Situace značného počtu dětí a potažmo rodin nebyla nejlepší. Do města se nastěhovali lidé ze všech koutů republiky a přišli sem z nejrůznějších příčin. Značnou část tvoří mladí lidé s dětmi, průměrný věk obyvatelstva byl 33 let. Děti tvořili celých 32 % obyvatel města. V Havířově však bylo málo práce pro ženy, z počátku chodily do práce jen čtyři ženy z 24 domácností. Narůstal počet případů, kdy muž opustil ženu s několika malými dětmi, hromadili se případy znásilnění (třeba i vlastního dítěte), alkoholismu, zneužívání nezletilých, prostituce, apod. Ženy si chodily stěžovat často na SNB na své muže, kteří je bijí. Po Ostravě se v Havířově nacházelo nejvíce rozvrácených manželství a narušených rodin. Rostl počet tzv. nezaviněné nouze u žen, jejichž muž šel do vězení. Dle kroniky města Havířova bylo jedním z důvodů této situace fakt, že do města posílali kraje problémové zaměstnance, aby se jich takto zbavili, dalším důvodem pak je skutečnost, že práce byla finančně sice velmi dobře ohodnocena, ale jednalo se o práci těžkou a ti, kteří věřili v rychlé zbohatnutí, byli zklamáni. K této situaci jistě napomáhal také fakt, že město bylo velmi málo vybaveno institucemi a plochami, které by obyvatelům umožnili smysluplné (anebo vůbec nějaké) trávení volného času. Chyběli také jesle, obchody, lékaři a lidé si stěžovali na absenci záchytky, která v místních podmínkách byla jistě dosti důležitá. Obyvatelé se navíc často vůbec neznali a sousedské a přátelské vztahy se navazovali

81 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1957. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1957/index.htm>>.

82 *Havířov - city* [online]. [cit. 2011-02-15]. Historie Havířova. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/historie-a-soucasnost/historie-havirova.html>>.

pomalu a postupně.⁸³

Až koncem roku 1957 je zavedena místní doprava. Vznikl také neperiodický tisk Informátor.⁸⁴ V roce 1969 byla postavena Havířovská nemocnice.⁸⁵

Změny roku 1989 zaznamenává kronika jen sporadicky, hlavní záznamy se týkají ustanovení nových členů Městského výboru. Samozřejmě nechybí ani zpráva, která dává na vědomí, že „plenární zasedání z 20. 12. 1989 odsoudilo brutální zásah pořádkových sil proti studentům dne 17. listopadu 1989. Podporuje úsilí demokratizačního procesu v naší společnosti a zavazuje poslance městského národního výboru, aby se do tohoto procesu aktivně zapojili a zajistili další klidný život v našem městě, jakož i zabezpečení všech služeb souvisejících s chodem města.(...)“ Přitom ještě před pár měsíci kronika popisovala oslavy prvního máje a jiných aktivit města oslavujících socialistickou společnost. Ostatně 12. června 1989 na zasedání městského výboru Českého svazu žen, členky odsoudily „nezákonné skupiny, které zabraňují žít a pracovat v klidu a míru a hodlají rozvrátit socialistickou republiku.“ Na oslavě 72. výročí Velké říjnové socialistické revoluce 9. listopadu 1989 tajemník okresního výboru S.Karpeta sice uvedl, že je nutné měnit styl práce a začít s realizací otevřené politiky opírající se o stanoviska občanů, zároveň však také zdůraznil nutnost odmítnutí pokusů o destabilizaci a zpochybnění vedoucí úlohy strany. 4. prosince 1989 pak vzniklo také v Havířově Občanské fórum. 12. prosince 1989 odstoupili členové rady Městského národního výboru ze svých funkcí⁸⁶ A tak se v podstatě „z roku na rok“ vytratila rétorika, oslovující Havířov socialistický městem a nahradila ji rétorika „budování“ demokratického města a společnosti.

Městu se nevyhnulo ani přejmenování, které je téměř vždy spojeno s přeměnou režimů. Už v únoru 1990 se z dolu Prezident Gottwald stal znovu Důl František, tedy byl mu vrácen název, který nesl do roku 1945.⁸⁷ O tom, že ne všichni lidé a ne ve všech směrech byli spokojeni s „převratem,“ svědčí zápis z kroniky z roku 1991: „ (...) Kolik lidí už rychle zapomenulo na minulost a její náramně stinné stránky a ovlivněno

83 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1956. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1956/index.htm>>.

84 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1957. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1957/index.htm>>.

85 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1969. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1969/index.htm>>.

86 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1989. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1989/index.htm>>.

87 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1990. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1990/index.htm>>.

vzpomínkou na levné pivo nechává se slyšet (hlavně v hospodě nad sklenicí dnešního dražšího piva), že „za bolševika bylo líp...“ (...).⁸⁸ O tom, že v rétorice se změnily spíše podmínky, než obsah svědčí i zápis z roku 1991 o četbě obyvatel Havířova. Ten uvádí, že dle nejčtenějších periodik se dá stále usuzovat, že „část našich občanů patří stále ještě do skupiny těch, kteří z mnoha všeobecně známých důvodů nejsou ochotni rozloučit se s překonanou ideologií. Proto setrvávají jako čtenáři a odběratelé vědomě u oněch novin, které jsou nositeli této ideologie (...).“ Po roce 1991 se začalo i v kronice opět psát o duchovním životě ve městě.⁸⁹ Ten samý autor – kronikář, který odsuzoval „remcání“ a konzervatismus některých obyvatel po sametové revoluci, však již v roce 1996 píše: „Za oněch šest let máme už jisté úspěchy, pomalu roste výroba a zvedá se národní důchod, optimismus statistiků a ministrů však příliš nesdílí gros národa, lid, ti obyčejní zaměstnanci, ne-podnikatelé, ne-bankéři, ne-politikové, ale prostí malí lidé s obyčejnými příjmy. Ti jako by měli do kapsy pořád stejně hluboko.“ V roce 1996 mimo jiné výrazně podražilo také HMD a proběhla tak podpisová akce proti němu. Řada plánů na rekonstrukci objektů ztroskotala hned dna začátku anebo uprostřed započaté práce.⁹⁰ Řada kroků se však také povedla.

Je samozřejmě zcela nemožné chtít, aby si lidé, kteří jsou zvyklí žít a utvářet své životy v určitých podmínkách, ihned zvykli na jiné. Někdo je flexibilní, což je důležitá vlastnost pro dnešního, dle některých autorů postmoderního člověka, a nemá tak problém se ihned přizpůsobit a začít využívat nových možností. Pro jiného je těžké si ihned uvyknout, chvíli mu to trvá anebo si neuvykne vůbec. To je často případ starších lidí, kteří si nejprve museli složitě zvykat na novou situaci po roce 1945, aby se pak po nich chtělo, aby se za více jak 40 let přizpůsobili situaci jiné. Navíc situaci, která na ně klade mnohem větší nároky, co se osobního rozhodování týče a která jim sebrala řadu jistot, na které byly zvyklí a se kterými počítali. Nejde se proto divit, že změny často nastávaly pomalu anebo ještě vůbec nenastaly a že nejsou všemi přijímány s nadšením. Navíc, když jednou ze základních jistot, kterou člověk ztratil, je tak podstatná věc, jako je práce a tedy stálý příjem.

88 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1991. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1991/index.htm>>.

89 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1991. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1991/index.htm>>.

90 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-16]. Kronika města Havířova za rok 1996. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1996/index.htm>>.

4.3 SKLADBA OBYVATELSTVA

Dle počtu obyvatel je Havířov 11. největším městem v České republice, v Moravskoslezském kraji je druhým městem s největším počtem obyvatel.⁹¹

Zajímavé je sledování změn věkové skladby obyvatel. Havířov měl dlouhou dobu pověst města mladých. To se v poslední době značně změnilo a naopak je zde stále větší počet obyvatel vyššího věku. V letech 1955 – 1969 rostl počet obyvatel ročně o 3 000 občanů. Jednalo se především o lidi mladšího věku. Od 70. let 20. století však dochází k migračnímu úbytku populace. Mezi roky 1971 – 1980 je ještě poměrně velký přírůstek obyvatelstva, který mírně klesl mezi léty 1980 – 1983, poté zase stoupal až do roku 1990, od kdy se počet obyvatel rok od roku zmenšuje. K 1. 1. 2010 tak měl Havířov celkem 82 896 obyvatel. Od roku 1978 však také klesal počet narozených dětí, který kupodivu od roku 2003 mírně stoupal až do roku 2009, kdy během roku poměrně prudce klesl. Během let 1990 – 2001 také postupně klesal počet lidí, kteří se do města přistěhovali. Mezi roky 2001 a 2004 se počet lidí přistěhovalých do Havířova zvýšil, poté opět klesal a v roce 2009 opět došlo k nárůstům přistěhovalých. Míra lidí, kteří se do Havířova stěhují, se v průměru příliš nepohybuje žádným směrem. Celkově však dochází k postupnému úbytku obyvatel.⁹² Co se týče věkové skladby obyvatel, bývá velice často zmiňováno, že obyvatelstvo Havířova velmi stárne. Ovšem pokud se podíváme na tabulku I a), zjistíme, že se v tomto trendu město příliš neliší od celkového stavu ČR.

91 *Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířova pro Integrovaný operační program Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvoje-dokumenty/integrovaný-plan-rozvoje-mesta/integrovaný-operacni-program/integrovaný-plan-rozvoje-mesta-integrovaný-operacni-program/stahnout.html>>.

92 *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

TABULKA I. a)

Vývoj věkové struktury obyvatelstva ČR a indexu stáří podle daných věkových hranic ve srovnání s Havířovem

Okamžik kalendářní ho času	Zastoupení věkových skupin (v %)						Průměrný věk		Index stáří	
	0 – 14		15 - 59		60 +		ČR	HAV	ČR	HAV
	ČR	HAV	ČR	HAV	ČR	HAV				
31.12.1955	26,3	39,8	60,2	58,1	13,5	2,1	33,9	23,0	51	5
31.12.1960	25,5	36,4	59,7	58,5	14,8	5,1	34,5	-	58	14
31.12.1965	22,9	33,9	60,5	60,6	16,6	5,5	-	-	72	16
31.12.1970	21,2	32,8	60,5	61,0	18,3	6,2	35,8	27,9	86	19
31.12.1975	22,3	-	59,1		18,6	-	-		83	-
31.12.1980	23,5	24,0	59,7	66,5	16,8	9,5	35,4	32,0	72	40
31.12.1985	23,3	22,8	59,2	65,7	17,5	11,5		33,5	75	51
3.3.1991 (SLDB)	21,0	20,7	61,1	65,4	17,8	13,9	36,3	33,8	85	67
31.12.1995	18,3	19,1	63,7	65,4	18,0	15,5	37,3	36,2	98	81
1.3.2001 (SLDB)	16,2	16,6	65,4	65,5	18,4	17,9	-	-	114	108
31.12.2002	15,6	15,6	65,5	65,4	18,9	19,0	39,3	38,9	122	121

Zdroj: Podíly věkových skupin a index stáří vycházejí z dat ČSÚ získaných běžnou evidencí a při SLDB.

Zdroj: : *Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířova pro Integrovaný operační program Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/integrovaný-plan-rozvoje-mesta/integrovaný-operacni-program/integrovaný-plan-rozvoje-mesta-integrovaný-operacni-program/stahnout.html>>.

K poklesu obyvatel dochází u všech věkových kategorií, kromě lidí nad 65 let, kterých neustále přibývá. (tabulka 1b)). Toto samozřejmě může být dáno tím, že mladší lidé mají větší tendence a chuť opustit město a „zkusit své štěstí“ někde jinde. Lidé nad 65 však již většinou zůstávají na stálém místě a příliš se nestěhují.

TABULKA I. b)

Projekce složení věkových skupin obyvatelstva Havířova do roku 2010

– Střední varianta	– Věková skupina			– Celkem
– Rok projekce	– 0 - 14 let	– 15 - 64 let	– 65 a více	–
– 2001*	– 13852	– 60802	– 10848	– 85502
– 2002*	– 13341	– 60788	– 11142	– 85271
– 2003	– 13053	– 60533	– 11362	– 84947
– 2004	– 12764	– 60277	– 11582	– 84624
– 2005	– 12476	– 60022	– 11802	– 84300
– 2006	– 12280	– 59596	– 12105	– 83980
– 2007	– 12084	– 59169	– 12407	– 83660
– 2008	– 11887	– 58743	– 12710	– 83340
– 2009	– 11691	– 58316	– 13012	– 83020
– 2010	– 11495	– 57890	– 13315	– 82700

– Pramen: Vlastní odhad podle projekce obyvatelstva ČR do roku 2030 ČSÚ.

– Poznámka: * skutečný stav

Zdroj: *Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířova pro Integrovaný operační program Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvoje-dokumenty/integrovaný-plan-rozvoje-mesta/integrovaný-operacní-program/integrovaný-plan-rozvoje-mesta-integrovaný-operacní-program/stahnout.html>.

Docela zajímavá je také míra přistěhovalectví z jiných krajů. Nejvíce lidí se do Havířova mezi roky 1991 – 2004 přistěhovalo z kraje olomouckého a jihomoravského. Z Havířova nejvíce lidí putovalo do kraje olomouckého. V rámci kraje se nejvíce lidí do Havířova přestěhovala z Ostravy, Karviné a Orlové, z Havířova se nejvíce lidí stěhovalo do Ostravy a Karviné.⁹³ Podíl mužů a žen je vcelku vyrovnaný. V roce 2007 byl počet chlapců do 14 let 7,6%, počet dívek 7,2%. Počet mužů nad 15 let byl 41,3% a počet žen 44%.⁹⁴

Národnostní složení obyvatel Havířova je docela pestré, při posledních dvou

93 Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>

94 *Koncepce prevence kriminality na léta 2009-2011* [online]. Magistrát města Havířova odbor školství a kultury : 24.09. 2008 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvoje-dokumenty/koncepce-prevence-kriminality/stahnout.html>.

sčítáních v letech 1991 a 2001 však došlo k určitým změnám. Nejpočetnější národnostní skupinou trvale bydlícího obyvatelstva je česká, její podíl se za posledních deset let dokonce zvýšil (ze 77,5% na 84,7%). Druhou největší národnostní skupinou jsou občané slovenské národnosti, zde však naopak došlo k poklesu (ze 7,8% na 5,3%). Třetí nejpočetnější skupinou je polská národnostní skupina s 3,4% obyvatel (tedy téměř 2 900 obyvatel), i zde však došlo za deset let k poklesu, konkrétně o 1%. K moravské národnosti se hlásí 1,7% obyvatel, ke slezské 0,5%. K romské národnostní skupině se přihlásilo 0,05%, což v podstatě činí ani ne 50 občanů. Ve městě se celkově k romské národnosti hlásí stále menší počet obyvatel. Dle materiálu poskytovaných městem je však odhadovaný počet Romů 1 – 2 tisíc. (Zde si dovolím malou antropologickou vsuvku. Nakolik je možno svévolně odhadovat, kolik obyvatel patří ke které národnosti, když jediným způsobem, jak se „stát určitou národností“ je dobrovolné přihlášení se k ní?). Dále se na území města nachází ještě obyvatelé hlásící se k německé národnosti (0,17%), ukrajinské národnosti (0,1% - počet těchto obyvatel vzrostl za deset let o 0,03%). Po srovnání s rokem 1980 je patrný trend dlouhodobějšího poklesu zastoupení občanů menšinových národností s výjimkou ukrajinské a vietnamské.⁹⁵

95 *Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířova pro integrovaný operační program Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvoje-dokumenty/integrovaný-plan-rozvoje-mesta/integrovaný-operacní-program/integrovaný-plan-rozvoje-mesta-integrovaný-operacní-program/stahnout.html>>.

TABULKA II.

Podíl obyvatel podle národnosti

národnost	počet obyvatel	podíl
česká	72.681	84,66 %
moravská	1.478	1,72 %
slezská	437	1,72 %
slovenská	4.518	5,26 %
romská	47	0,05 %
polská	2.881	3,36 %
německá	143	0,17 %
ukrajinská	85	0,10 %
vietnamská	20	0,02 %
nezjištěna	2.734	3,18 %
Havířov celkem obyvatel – ke dni sčítání lidu – 31.3.2001	85.852	100,0 %

Zdroj: *Koncepce prevence kriminality na léta 2009-2011* [online]. Magistrát města Havířova odbor školství a kultury: 24.09. 2008 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepce-prevence-kriminality/stahnout.html>>.

Ve městě žije asi 30% věřících obyvatel, přičemž naprostou převahu má římskokatolická víra, kterou vyznává 20% obyvatel.⁹⁶

Co se týče vzdělání, je úroveň obyvatel města Havířova obdobná jako krajský průměr. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 7,58% obyvatel města, což je o 1,3% méně než celostátní průměr. Nižší než celorepublikový průměr je také procento obyvatel s úplným středoškolským vzděláním s maturitou (v ČR – 25%, v Havířově 22,5%).⁹⁷ Ovšem je nesporné, že velký vliv na vzdělání mělo zaměření Havířova a okolí na dělnické profese, což samozřejmě nekladlo na obyvatele nárok na vyšší vzdělání a také to přitahovala lidi nižšího vzdělání z celého širokého okolí.

96 Tamtéž

97 Tamtéž

TABULKA III.

Struktura vzdělanostní úrovně obyvatelstva (procentní podíly)

Obyvatelstvo 15leté a starší	Havířov celkem	Havířov- muži	Havířov -ženy	ČR celkem
bez vzdělání	0,4 %	0,1 %	0,2 %	0,4 %
základní a neukončené vzdělání	24,4 %	8,2 %	16,2 %	23,0 %
vyučen a střední odborné bez maturity	39,2 %	22,7 %	16,5 %	38,0 %
úplné střední s maturitou	22,5 %	22,5 %	12,3 %	24,9 %
vyšší odborné a nástavbové	3,0 %	3,0 %	1,8 %	3,5 %
vysokoškolské	7,6 %	7,6 %	3,2 %	8,9 %
nezjištěné	2,9 %	2,9 %	1,2 %	1,3 %
Havířov celkem – ke dni sčítání lidu – 31.3.2001	100,0 %	48,5 %	51,5 %	100,0 %

Zdroj: *Koncepce prevence kriminality na léta 2009-2011* [online]. Magistrát města Havířova odbor školství a kultury: 24.09. 2008 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepce-prevence-kriminality/stahnout.html>>.

4.4 BYDLENÍ

Havířov bývá často popisován jako město s nejkvalitnějším bydlením a rekreačním zázemím na Ostravsku. Z materiálů města vyplývá následující: Většina obyvatel Havířova žije společně v bytě s jiným členem rodiny (80%), jen 20% žije samostatně. Průměrný nájem v Havířově činí 2 690,- Kč, přičemž téměř polovina občanů vynaloží na uhrazení nájemného a poplatků spojených s bydlením čtvrtinu až polovinu příjmu domácnosti a celých 18% zaplatí více jako polovinu příjmů domácnosti. Nejoblíbenější lokalitou pro bydlení je Havířov-Město. Byty za zvýhodněných podmínek by se měli dle obyvatel města poskytovat především rodinám s malými dětmi (74%) a zdravotně postiženým občanům (57,4%). Dále následují sociálně slabší občané (47%), mladí lidé do 29 let (41%). Senioři (34,7%), nezaměstnaní (19,3%) a jiné skupiny. Téměř polovina obyvatel Havířova nepovažuje byty ve městě za cenově dostupné (45,5%), 23,2% je považují za cenově přijatelné. Nejvíce tuto cenovou nedostupnost pocítují obyvatelé bytu OKD. Havířov převzal byty

po roce 1989 do své péče, na území města nedošlo vzhledem k historickému vývoji k žádným restitucím. Obchoduje se pouze s družstevními byty. Většina nájemníků platí regulované nájemné a uvolněné byty se přidělují sice dle přidělového systému, ale jen za dvojnásobek regulovaného nájemného.⁹⁸ V příměstských lokalitách podél ulice Na Nábřeží a za areálem Merkur začínají vznikat také domy v tzv. „novodobém baroku“,⁹⁹ tedy v honosném stylu, často až typicky kýčovitém, které jako by mělo (a často nejspíš také má) za úkol dávat najevo majitelův společenský status.

Romové v Havířově bydlí nejčastěji v nejstarší bytové zástavbě z 50. let. Původní obyvatelé z těchto domů postupně odcházeli do kvalitnějších a pohodlnějších obydlí. Kvalita bydlení v těchto domech je ve srovnání s běžným standardem panelových domů velmi nízká. Tyto domy jsou majetkem soukromé společnosti RPG Byty, s.r.o., která do těchto bytů neinvestuje a provádí jen nejnnutnější údržby a opravy. Byty jsou přeplňovány. Je zde velký výskyt „neplatičů“ a často dochází k exekuci díky dluhům na nájmu a službách. Pro místní obyvatelé je problematické získat obecní byt a to především z toho důvodu, že ve městě neprobíhá výstavba nových domů a je jich celkově nedostatek.¹⁰⁰ Navíc se jedná o ekonomicky slabší jedince, kteří často nedosáhnou na možnost získání hypotéky a nájmy v lepších bytech jsou pro ně taktéž příliš vysoké.

V nynější době se především firma RPG RE snaží o rekonstrukci bytů z 50.-60.let v chráněné zóně „sorela“. Dle vyjádření nejmenovaného představitele RPG RE jsou tyto budovy ve špatném stavu, navíc většina z nich tvoří tzv. vnitrobloky (něco na způsob dvorků), které sice napomáhají vytváření a posilování sousedských vztahů, ale také jsou většinou užívány jako parkoviště. V následujících letech má firma v plánu z budov vytvořit kvalitní rezidenční celek.¹⁰¹ Vzhledem k dosavadní činnosti RPG RE je však namísto strach obyvatel, že díky tomu vzroste nájem natolik, že starousedlíci si již ve většině případů nebudou moci dovolit v bytech nadále zůstat. Nájemné v bytech patřící RPG RE patří k tomu, na co si často stěžují nejen obyvatelé Havířova, ale celého

98 Kolektiv autorů - Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava. Koncepce bydlení statutárního města Havířova. *Havířov - city* [online]. 2002, [cit. 2011-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/rozvojove-dokumenty/koncepce-bydleni.html>>.

95 Radim, P. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Rozvojové strategie nových měst v transformačních podmínkách, s. 165. ISBN 80-86224-60-0,80-86904-18-0.

100 *Havířov - city* [online]. 14.12. 2009 [cit. 2011-05-20]. Strategie řešení sociální inkluze vyloučených romských komunit v Havířově. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/strategie-reseni-socialni-inkluze/stahnout.html>>.

101 Představitel společnosti RPG RE. *Sorela : tvář města Havířova*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Ústavem památkové péče Ostrava z pověření Magistrátu statutárního města Havířov, 2007. *Sorela z pohledu vlastníka nemovitosti*, s. 25.

Ostravska. Je tak otázkou, na kolik zásah vlastníka nemovitostí pomůže k rozkvětu Havířova a ke zlepšení či alespoň zajištění stejné kvality života obyvatel. Protože například dle PhDr. J.Pavlíkové je budoucnost Havířova právě v tom, že město se stane místem, kam se lidé budou chtít stěhovat a to i přesto, že z města je a nejspíš i nadále bude nutné za většinou aktivit dojíždět do okolních měst.¹⁰² Havířov se však takovým městem může stát nikoliv jen tím, že bude nabízet kvalitní bydlení, ale také bydlení cenově dostupné.

Havířov je také často považován za město zeleně. Myšlenka zeleného města se zrodila už v 17. století, ale až ve století 19., kdy se přirozený zelený prostor začal vytrácet a musel být plánovaně vytvářen, se o něm začíná mluvit a hlavně psát čím dál více.¹⁰³ Na rozvoj městského zeleného prostoru měl také vliv rozmach sportu a od 60. let 20. století také environmentalistické a ekologické trendy. Nyní je zelený prostor také důležitou komoditou na trhu s nemovitostmi.¹⁰⁴ Veřejná zeleň a zeleň jsou definovány jako plochy a prostor, jejichž hlavní či velmi výraznou složkou jsou vegetační plochy a prostory, jejichž funkce je převážně ne hospodářská, rekreační, kompozičně-estetická a výchovně vzdělávací, ale také sociální. Parky jsou například důležitým místem střetávání a navazování sociálních vztahů. Dle ing. P. Šířiny je rovněž mnohem jednodušší nechávat nepořádek v prostředí, které není kultivováno, v prostředí, kde rostou divoké traviny, zbytky polámaných stromů, apod. než v čistých a spravovaných parcích a lesoparcích¹⁰⁵ Tento názor přesně odpovídá již výše popsané snaze o maximální ovládnutí prostoru a určení jeho podoby a možného způsobu užití a nejspíše by potřeboval delší prozkoumání. Dle mého názoru je to však poněkud zjednodušující, jelikož (ad absurdum) by byly horské lesy plné odpadků a člověk by neměla tendence je chránit. Jedině pokud by skutečně platilo, že člověk touží po ovládnutí celého městského prostoru jako takového a potřebuje tak jasné rozdělení mezi divokou přírodou tam, kde dle jeho měřítek má být (daleko za hranicemi města) a mezi ovládnutým prostorem – městem a jeho blízkým okolím.

102 Pavlíková, J. *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. Havířov – bydlení na dobré adrese, s. 25.

103 Clark, P. Urbánní dějiny a zelený prostor. *Lidé města : Urban people*. 2010, 12, 1, s. 139.

104 Clark, P. Urbánní dějiny a zelený prostor. *Lidé města : Urban people*. 2010, 12, 1, s. 143.

105 Ing. Šířina, P. . *Zelená města - města budoucnosti : sborník k odborné konferenci*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Ostravě, VŠB-TU Ostrava, Výzkumným ústavem Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Klubem přátel Hornického muzea v Ostravě, pobočka Havířov, 2009. Veřejná zeleň – sociální prostor, s. 5-6. ISBN 978-80-85034-51-6..

4.5 „SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY“

V roce 2005 provedla společnost GAC s.r.o. z pověření Ministerstva práce a sociálních věcí ČR výzkumný projekt „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit v České republice.“ Dle výsledků výzkumů se v Havířově nachází dvě vyloučené lokality. První lokalita vznikla sestěhováním obyvatel z ulice Stonavská v Horní Suché a nalézá se poblíž Dolu František (ulice Důlní v Horní Suché), bydlí zde cca 150 obyvatel (především romských). Druhá lokalita je ve starší městské zástavbě v Havířově-Šumbarku. Jde o skupinu 10-12 domů. Celkový počet obyvatel analýza GAC velmi hrubě odhaduje na více než 500. Další lokalita s kumulací sociálně znevýhodněných skupin, která se však již nenachází v analýze společnosti GAC, je v Havířově-Prostřední Suché. Většina místních obyvatel pobírá sociální dávky, příležitostně jsou někteří najímání externími firmami na výkopové a stavební práce, někdy však tzv. „načerno“. Častý je zde výskyt krádeží a zneužívání návykových látek. Lidé, kteří díky velkým dluhům na bytě přicházejí o bydlení, se stěhují především do Hotelového domu Merkur v Havířově-Podlesí, do Hotelového domu Impuls v Havířově-Prostřední Suché, kde však díky velké kumulaci jednotlivců se sociálně-ekonomickými problémy roste počet konfliktů, výtržnictví, násilných trestných činů, páchání majetkové trestné činnosti a vandalismu. Mezi romskými obyvateli sociálně vyloučených lokalit proběhlo dotazníkové šetření ohledně jejich potřeb. Toto šetření bylo prováděno od května do září 2009 prostřednictvím romského asistenta, název šetření byl „Mapování potřeb příslušníků romského etnika na základě řízených rozhovorů mezi obyvateli městské části Havířov-Šumbark“. Rozhovory byly vedeny vždy jen s jedním zástupcem rodiny a bylo jich celkem 100. Jako největší problém se ukázala finanční nedostatečnost. Tuto situaci zhoršuje časté zdražování a zvyšující se finanční náklady na bydlení. Dalším problémem je zaměstnání (které je však celohavířovským problémem jak je popsáno v kapitole věnující se práci), následuje bydlení (nemají vlastní anebo by potřebovali větší). Problémem jsou zde taktéž drogy. To je samozřejmě úzce spojené s nezaměstnaností (to se týká především mladých lidí, kteří tak hledají cestu úniku z nudy či „beznaděje“) a následně s trestnou činností, která je páchána za účelem získání financí na nakoupení drog. Část dotazovaných se také setkala s různou mírou a formou diskriminace. Město za spolupráce s Úřadem práce zaměstnává romské nezaměstnané občany veřejně prospěšnými pracemi, přičemž v zimě se jedná o 30 a v létě až o 60 pracovníků. Tato spolupráce probíhá od roku 2003. Mnozí pracovníci jsou zaměstnávání opakovaně, mnozí však ani nedokončí sjednané

pracovní období, důvodem bývá špatná pracovní docházka, požívání alkoholu na pracovišti a také nezáměr o práci. V roce 2008 byly navrženy projekty pro romské obyvatelstvo. Jde o projekt KHAMORO – Komunitní centrum Havířov. Cílem je integrace sociálně vyloučených romských občanů v zóně Šumbark II Za Teslou. Konkrétně jde o dva projekty: a) vytvoření komunitního centra a b) poskytování základního sociálního poradenství a služeb sociální prevence v Komunitním centru Havířov (sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi). Od roku 2009 je realizován projekt Škola pro život, který se zaměřuje na zvýšení kvality výuky a modernizaci vybavení učeben v ZŠ M. Pujmanové v Havířově-Šumbarku, kterou navštěvují romské děti.¹⁰⁶ Jak uvádí A.Steinführerová není rezidenční segregace pouhým přenesením sociálně strukturálních disparit do prostoru, vždy s tím jde ruku v ruce nerovné osvojování si prostoru, která je mimo jiné důsledkem různorodé a nerovnoměrné zástavby. Z toho dále plynou nestejně ceny pozemků a nemovitostí a specifické hodnocení daného prostoru a jeho obyvatel. Slovy autorky tak „adresa“ určuje sociální status.¹⁰⁷ Městské části Šumbark a Suchá jsou obyvateli skutečně hodnoceny jako odlišné od zbytku města, jako neatraktivní či dokonce opticky oddělené. Jak uvedl jeden z dotazovaných, o lokalitě Šumbark mnohé vypovídá už fakt, že se tam z Havířova dá dostat především dvěma cestami jedna vede podjezdem u vlakového nádraží, druhá pak o kus dál od centra pod plynovým potrubím.

Každopádně pojem „sociálně nepřizpůsobivý“ není (minimálně pro Havířov) nový. Již v roce 1988 se uvádí v Kronice města Havířova, že počet „společensky nepřizpůsobivých obyvatel“ je 1 201. Zařazení však zde jsou především osoby, které se vrátili z nápravných zařízení či nad nimiž je ustaven ochranný dohled. Zpráva však také zaznamenává, kolik lidí bylo „vyřazeno“ z evidence.¹⁰⁸ V roce 1989 pak bylo v Havířově celkem evidováno 318 romských rodin, které byly rozděleny do tří kategorií: 1.) bezproblémové (89), 2.) částečně problémové (191), 3.) problémové (38 rodin).¹⁰⁹

106 *Havířov - city* [online]. 14.12. 2009 [cit. 2011-05-20]. Strategie řešení sociální inkluze vyloučených romských komunit v Havířově. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/strategie-reseni-socialni-inkluze/stahnout.html>>.

107 Steinführerová, A. Sociálně prostorové struktury mezi setrvalostí a změnou : historický a současný pohled na Brno . *Sociologický časopis : Czech Sociological Review* [online]. 2003, 39, 2, [cit. 2011-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/27-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-2-2003/430>>.

108 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-20]. Kronika města Havířova za rok 1988. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1988/index.htm>>.

109 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-20]. Kronika města Havířova za rok 1989. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1989/index.htm>>.

4.6 PRÁCE

Již od počátku 20. století působilo na území několik dolů, díky čemuž zde vznikaly hornické kolonie, například Dolní, Prostřední a Horní Suchá. Socialistický režim kladl velký důraz na těžký průmysl a jeho rozvoj. Od roku 1949 až do roku 1989 tak byla na území celého Havířovska dosti vysoká zaměstnanost, přičemž pracovní pozice tvořil hlavně těžební a přidružený průmysl.¹¹⁰

V samotném Havířově však nebylo příliš mnoho podniků, většina obyvatel za prací dojížděla do blízkého i vzdálenějšího okolí (ostatně poměrně kvalitní spojení s okolními městy si Havířov udržel dodnes). Na území Havířova působili (či ještě působí) především Báňské stavby, Skleníky OKR, Rekultivace, Tenas, Danko, Savela, NBS, Semag, Technické služby a Naturprodukt. Terciární sektor, tedy sektor služeb se rozvíjel s jistým opožděním.

Hornické profese byly před rokem 1989 značně protěžovány a propagovány. Pracovní doba původně trvala 40 hodin a fáralo se pět dnů v týdnu. Zaměstnanci nebyli „lákání“ jen na vcelku kvalitní ubytování v nově vznikajících sídlištích, ale rovněž na výhody, jako bylo vybavování pracovními oděvy, výplatou odlučného, úhradou nákladů za stěhování, atd. V osmdesátých letech se pro stát staly dané podmínky ekonomicky nevýhodné a byly proto přidány do pracovního týdne soboty a byl zaveden třísměnný provoz.¹¹¹

Ještě v roce 1989 pracovalo 69% průmyslových zaměstnanců v hornictví a kolem 14% pak v hornické druhovýrobě.¹¹²

Po roce 1989 se situace začala značně měnit. Nejenom že dělnické profese, alespoň oficiálně, ztrácely na svém „lesku“, navíc přišel útlum těžby. První etapa nastala v roce 1991- 1992 a postihla především Ostravské těžební závody a dílčí pánve. Druhá etapa v letech 1993 – 1996 pak již přinesla likvidaci celých důlních podniků. V letech 1990 – 1994 klesl stav zaměstnanců OKD o 70 tisíc. Obavy ze sociálního neklidu s sebou přinesly jistá opatření, jako bylo hmotné a sociální zabezpečení propuštěných

110 Radim, P. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Hlavní rysy poválečných přeměn ostravského regionu do roku 1989, s. 17. ISBN 80-86224-60-0,80-86904-18-0.

111 Ing. Maroszová, M. *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. Dopady útlumu těžby v oblasti zaměstnanosti, s. 27.

112 Radim, P. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Hlavní rysy poválečných přeměn ostravského regionu do roku 1989, s. 17 - 18. ISBN 80-86224-60-0,80-86904-18-0.

horníků – odstupné, odchodné, mimořádný starobní důchod. Byly otvírány rekvalifikační kurzy, které probíhaly v pracovní době a při kterých měl účastník nárok na vyplacení mzdy ve výši průměrného výdělku. Nepoklesl však jen počet volných míst, ale také počet lidí ochotných v hornictví pracovat. Důvodem byly již podstatně méně atraktivní výdělky, ztráta bývalých hornických preferencí a zdravotní komplikace, které s sebou práce v dolech nesla.¹¹³

Po roce 1989 se tak jasně ukázalo, že až přílišné zaměření se na průmyslovou výrobu bránilo dalšímu rozvoji. Část obyvatel ale neměla s transformací větší problémy a začala hledat uplatnění v terciárním a kvartérním sektoru.¹¹⁴

Havířov tak bohužel nezapře svůj rychlý vznik. Na rozdíl od pomalu rostoucích měst, která byla kulturním a společenským centrem pro široké okolí, místem, kde se soustřeďovala výroba a kde byl největší zdroj pracovních příležitostí, je Havířov městem, jehož obyvatelé za práci, části kulturního vyžití a za službami většinou dojíždějí.¹¹⁵ A jejím v podstatě stále. I přes snahu města stát se atraktivním místem, je Havířov v podstatě stále městem neustále migrace.

Problémy s nezaměstnaností byly zaznamenány už v roce 1992, kdy se v kronice uvádí, že byl zaveden Úřad práce, jelikož s „nástupem demokracie přišla také jedna z nevýhod kapitalismu – nedostatek práce.“ S výhodami, které přináší ÚP, jsou však také popisovány negativní aspekty chování občanů, kteří necítí potřebu přijmout jakoukoliv práci, jen aby nemuseli využívat jeho služeb.¹¹⁶

I dnes je jedním z nejpalčivějšího problému Havířova poměrně vysoká nezaměstnanost. Je nutné počítat s tím, že Havířov bude nejspíš po této stránce i nadále závislý na okolních městech. Vyšší nezaměstnanost v okrese mají už jen Karviná a Orlová. Podnikatelská sféra Havířova je typická velkým počtem malých podniků ve službách. V současnosti je ve městě jen něco přes třicet podniků s více než 50

113 Ing. Maroszová, M. – Dopady útlumu těžby v oblasti zaměstnanosti, In.: Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví

114 Radim, P. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Demografické aspekty v urbanizačním a populačním vývoji regionu v konfrontaci s Ostravou, s. 39. ISBN 80-86224-60-0,80-86904-18-0.

115 Ing. Dombrovský, Z., CSc. *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. Bydlení na území města Havířova, dělnické kolonie, s. 10-17.

116 *Kronika města Havířova* [online]. [cit. 2011-03-20]. Kronika města Havířova za rok 1992. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/1992/index.htm>>.

zaměstnanci.¹¹⁷

V roce 2007 byla míra nezaměstnanosti 14,08%, přičemž podíl nezaměstnaných, kterým bylo méně než 30 let, byl 22,70% a průměrný věk nezaměstnaných 40,77 let. Vysoký je podíl nezaměstnaných déle než rok – 54,20%. Míra nezaměstnanosti od roku 1999 neustále stoupla, v roce 2007 však došlo k jejímu poklesu o více než 3% (z 20,06 na 16,87%).¹¹⁸

Město Havířov se snaží také o zapojení a aktivaci občanů v hmotné nouzi a to pomocí veřejné služby (VS). Jedná se v podstatě o úklid města a o práce, které vycházejí z aktuálních potřeb, jako je například výpomoc při havířovských slavnostech. Havířov se rovněž potýká s vysokou nezaměstnaností Romů. Důvodem je dle materiálu „Strategie řešení sociální inkluze vyloučených romských komunit v Havířově“ především jejich nízké vzdělání a nedostatečná kvalifikace, ale také malá nabídka nekvalifikovaných míst.¹¹⁹

Dle šetření paní Olgy Šajerové je polovina dotazovaných obyvatel spokojena s nabídkou zaměstnání.¹²⁰ Což je vzhledem k výše uvedeným skutečnostem jistě zajímavý výsledek.

4.7 KULTURA, VOLNÝ ČAS

Jedním z ukazatelů kvality života ve městě je nabídka kulturních, sportovních, vzdělávacích a dalších volnočasových aktivit, jakož i vybavenost takovými službami jako jsou knihovny, knihkupectví, apod. Svým způsobem by se zde daly zařadit i určité typy sociálních zařízení, které se v rámci své činnosti věnují mimo jiné rozšíření volnočasových aktivit pro svou cílovou skupinu (např. Nízkoprahová zařízení pro děti a

117 *Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířova pro Integrovaný operační program Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/integrovaný-plan-rozvoje-mesta/integrovaný-operacni-program/integrovaný-plan-rozvoje-mesta-integrovaný-operacni-program/stahnout.html>>.

118 *Koncepce prevence kriminality na léta 2009-2011* [online]. Magistrát města Havířova odbor školství a kultury : 24.09. 2008 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepce-prevence-kriminality/stahnout.html>>.

119 *Havířov - city* [online]. 14.12. 2009 [cit. 2011-05-20]. Strategie řešení sociální inkluze vyloučených romských komunit v Havířově. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/strategie-reseni-socialni-inkluze/stahnout.html>>.

120 Šajerová, O. Image vybraných postsocialistických miest ostravského regionu. *Slezský sborník*. 2006, 104, 3, s. 204. ISSN 0037-6833.

mládež). Tyto aktivity bývají většinou zajišťovány městem a jeho institucemi – Kulturní domy, Domy dětí a mládeže, městská divadla, sportovní areály, apod., zájmovými spolky, občanskými sdruženími a v neposlední řadě také soukromníky.

Zvláštním druhem jsou aktivity, které provozují jednotlivci či skupiny sami, „na vlastní pěst“ (skateboarding, ježdění na in-line bruslích apod. mimo skate areály, streetart, parkurové skákání, atd.). Tyto činnosti bývají nezřídka na hranici legality, často se střetávají s nepochopením či rovnou odsouzením. Věnují se jim většinou mladí lidé. Jedná se nejen o hledání nových zážitků a možností využití městského prostoru, ale mnohdy také o určitý způsob protestu proti zavedeným pořádkům. Může se tedy jednat o využití městského prostoru jiným než předepsaným způsobem a tedy o propagaci názoru, že město patří všem a nemělo by se stát „mrtvou zónou“ jen letmého střetávání na cestě z domu do práce, za službami apod. Streetart pak často systematicky upozorňuje na určité problémy, které tvůrci vnímají a na které by chtěli upozornit či se snaží o zestetizování konkrétního místa, využití venkovního prostoru k estetickému vyjádření. Okolní společnost se s takovýmto fenoménem musí dříve či později nějakým způsobem vypořádat. Jednou z možností je represe a postihování „pachatelů“. Druhým je pak snaha tyto aktivity nějakým způsobem vměstnat do „uznávaných“ mantinelů – skateparky, legální zdi, apod. Nápad zůstane, avšak často se vytrácí již ono „revoluční/protestní“ poselství, popřípadě jsou mu obroušeny hrany, jelikož už na veřejnost neútočí přímo a na místech, na kterých by to nikdo nečekal.

Na jednu stranu je graffiti a potažmo streetart považováno za nešvár: „Je to problém nejen znehodnocení vnímané „čistoty“ prostředí, ale také ekonomická škoda“.¹²¹ Ale může být chápáno tak mnohovrstevnatěji. Mladí lidé vnímají prostředí kolem sebe často ambivalentně. Centrum jim je cizí, jelikož je plné jim nedosažitelného luxusu a prostředí, které obývají, vnímají jako svým způsobem vězení, ze kterého není úniku. Na graffiti, a potažmo celý streetart je tak možná nahlížet z několika protichůdných hledisek: 1.) umění X vandalismus, 2.) znovu vytváření společenských vazeb X destrukce již existujících vztahů, 3.) způsob komunikace, kdy jedinec reprezentuje sám sebe a svou jedinečnost X neurotická grafomanská reakce, 4.) umění sídliště X vytváření asociálního místa, 5.) exprese nového vyjadřování, nového

121 Ing. Širina, P. *Zelená města - města budoucnosti*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Ostravě, VŠB-TU Ostrava, Výzkumným ústavem Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Klubem přátel Hornického muzea v Ostravě, pobočka Havířov,, 2009. Veřejná zeleň – sociální prostor, s. 6.

jazyka X jakýsi druh vady řeči, něco na způsob dětského žvatlání.¹²² A je zcela jasné, že každý výběr možností bude do značné míry subjektivní. Streetart je něco, s čím se ještě společnost nedokázala nijak vyrovnat a má tak pořád nádech vandalství, dobrodružství, umění a neschopnosti věnovat se „něčemu pořádnému“.

S graffiti, ale také se skupinkami, které se věnují parkurovému skákání se setkáme rovněž v Havířově. Dle výpovědí některých dotazovaných (zcela logicky se jednalo především o pidi ve skupině 20-30 let) je totiž oficiální nabídka města, co se kultury a možností využití volného času týče, dosti sporadická a rozhodně neosloví všechny mladé. Jako plus je vnímán velmi slušně vybavený skatepark.

Pojďme se podívat na „oficiální“ nabídku volnočasových, kulturních a sportovních aktivit nabízených městem Havířov.

O.Mulíček ve své práci o Brně říká, že „v socialismu byla politická či kulturní funkce města degradována ve prospěch výroby, zejména těžkého průmyslu.“¹²³ Havířov je prvoplánově založen jako město pro zaměstnance těžkého průmyslu. Ve městě samotném se však tyto průmyslové objekty nenacházely. Havířov měl především ubytovací funkci a už od prvopočátku se kladl důraz rovněž na jeho kulturní vybavenost. Svým způsobem se jednalo o logický krok. Velká kumulace lidí, kteří se mnohdy vůbec neznali, mohla způsobit sociální problémy (ostatně také způsobovala, ale o tom na jiném místě). Zmírnění takovéto situace mohla pomoci dostatečná vybavenost města po všech stránkách tak, aby lidé měli možnost se setkávat a poznávat se, aby se z „noclehárny“ stalo skutečně „místo života“. Proto již v začátku výstavby byly v plánu Kulturní domy, apod. Navíc kultura měla vždy i svou zcela neskrývanou politickou funkci. Oslavy nejruznějších svátků, spartakiády, ale i dětská vystoupení stmelují společnost a již od mládí děti nenásilnou formou učí „správnému nazírání na svět“, vštěpení si důležitých momentů a jejich podvědomé spojení si s něčím velkolepým. Což se v praxi ne vždy povedlo, ale minimálně navenek to „vypadalo (a vypadá) dobře“.

Kultura je rovněž významným faktorem přeměny postsocialistického města. Jak zmiňuje Olga Šrajeroová, před rokem 1989 byla kultura nástrojem politickým a byla řízena, po roce 1989 se začal dít pravý opak. Rozbila se kulturní infrastruktura a místo transformace došlo často k úplné likvidaci. Navíc privatizace kulturních institucí a

122 Jałowiecki, B.; Szczepański, M. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. 159 - 161 s. ISBN 978-83-7383-197-1

123 Mulíček, O. *Město : proměnlivá ne/samozřejmost*. 1. Červený Kostelec, Brno : Nakladatelství Pavel Mervart, Masarykova univerzita, 2009. Prostorové vzorce postinudstíalního Brna, s. 163. ISBN 978-80-210-4866-9.

organizací pomohla ke komercializaci kultury.¹²⁴ Záleží tak čistě na zvůli města či soukromníka, jak bude kulturní a sportovní stránka života ve městě vypadat. Svým způsobem by se dalo říct, že se mnoho nezměnilo. I dnes je kulturní a sportovní vybavenost města částečně poplatná městu/státu či velkým organizacím, které rozhodují o tom, zda dají té či oné organizaci grant, dotaci, zda ji nějakým způsobem finančně či jinak podpoří (např. pronájmem prostor). Pokud ne, často organizace zcela zanikne. Kulturní aktivity města se orientují jen na ty nejpůvodnější akce a ty „novátorské, experimentátorské, apod.“ se většinou nedočkají podpory. Rolí už přitom nehraje jen politika (i když samozřejmě ani ta často nestojí stranou), ale spíše zájmy ekonomické. Jednoduše – podporuje se to, co je ziskové, to, co je populární. Často se zapomíná i na prostou dostupnost nejzákladnějších služeb. Příklad z trochu jiného města, nedaleké Orlové. Město, které má kolem 30 tis. obyvatel, nemá již pár let žádné knihkupectví. To jediné, které tu bylo, zkrachovalo kvůli vysokému nájmu. Je s podivem, že tato situace město nikterak nevzrušuje a místo knihkupectví se plánují stavby dalších a dalších supermarketů.

Tedy už tedy konkrétně k Havířovu, kde je situace, zdá se, o něco lepší. Na otázku, jaký je kulturní život v Havířově, odpovědělo 68,87% dotazovaných obyvatel, že dostatečný.¹²⁵

Zřizovatelem velké části kulturních aktivit, kroužků, apod. je Městské kulturní středisko Havířov (MKS Havířov). Spadá pod něj Kulturní dům Petra Bezruče, jehož součástí je Velký sál (divadelní představení, koncerty, školní akademie, ...), Loutkový sál (malá zájezdová divadla, filmový klub, ...) a Minigalerie Maryčka (výtvarné práce havířovských profesionálních i amatérských výtvarníků a sběratelů). Dále se jedná o kina Radost a Centrum. Kino Radost však ke svému účelu sloužilo do roku 1993. Dnes je již budova prázdná. V roce 2003 však bylo Ministerstvem kultury ČR prohlášeno kulturní památkou. V současné době se zpracovává dokumentace na celkovou rekonstrukci a opětovné využití ke kulturně-spoločenským účelům. Kulturní dům Leoše Janáčka se skládá z Velkého sálu – kina Úsvit, Komorního sálu a Výstavní síně Viléma

124 Šrajeroová, O. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Některé strukturální znaky nových měst ve sféře kulturního a společenského života, s. 93. ISBN 80-86224-60-0,80-86904-18-0.

125 Šrajeroová, O. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Některé strukturální znaky nových měst ve sféře kulturního a společenského života, s. 100. ISBN 80-86224-60-0,80-86904-18-0.

Wünscheho. Ve Společenském domě se konají plesy, jednání zastupitelstva, módní přehlídky, diskotéky, apod. Konečně zde spadá také Letní kino, které nabízí krom filmových představení také festivaly. Dříve se zde konaly také Hornické slavnosti a různé akce pro děti. MKS v současné době pořádá různé akce pro školy (přednášky, divadla,...), výstavy, divadla pro děti a dospělé, koncerty vážné hudby, populární pořady, filmová představení, filmová představení pro školní družiny, vědecko – populární přednášky, plesy, celoměstské akce (Májová veselice, Den dětí, Mistrovství mažoretek, Havířovské hornické slavnosti, Vánoční městečko, ...), soutěžní pořady pro školní mládež (Talent, Graffiti), přednášky pro kluby důchodců, páteční taneční večery pro starší občany (Společenský dům Havířov a restaurace Radnice), nedělní diskotéky pro mládež. Mezi jeho projekty patří „Film a škola“ (1x měsíčně v kině Úsvit, určen pro studenty SŠ, dějiny české i světové kinematografie), „Projekt 100“ (2x ročně, film náročného diváka), „Přehlídka filmů náročného diváka (film slovenský, japonský, korejský, španělský, atd.).¹²⁶

Město spravuje amatérské divadelní soubory Sputnik, Skřítek, Fénix, Najdixicht, 10 zájmových kroužků (filumenisté, filatelisté, kaktusáři, numismatici, sportovní bridž, esperanto, fotokroužek, klub sběratelů hokejových kartiček (kroužek fotografických prací je v přípravě) a 3 zájmové soubory – mažoretky Kala, společenský tanec Flodur a Floduráček. Dále nabízí 7 pohybových kurzů (pohybová výchova pro děti od 3 – 18 let, cvičení rodičů s dětmi, zdravotní cvičení, cvičení pro seniory, cvičení pro ženy, jóga, tai-ch, jazykové kurzy odborné a praktické kurzy (šití, ruční práce, výtvarná činnost, příprava na střední a vysoké školy), hudební kurzy.¹²⁷

Město provozuje také Městskou knihovnu. Ta existuje již od roku 1955. Knihovna má několik poboček, v každé městské části minimálně jednu, různého zaměření a má cca 13 000 registrovaných uživatelů různého věku. Knihovna pořádá také cca 500 akcí kulturně výchovné činnosti ročně – besedy, výstavy, koncerty. Jedná se např. o „Noc s H.Ch.Andersenem“, hudební večery a vernisáže v hudebním oddělení, literární soutěž „Nepiště do šuplíku“ a v říjnu „Týden knihoven“.¹²⁸

V Havířově se nachází pobočka Muzea Těšínska, ve kterém jen umístěna řada sbírek spojených s regionem. Pod muzeum spadá Kotulova dřevěnka (roubená lidová chalupa z roku 1781 s doškovou střechou, větrným mlýnkem a stodolou; je zařazena do

126 *Havířov - city* [online]. [cit. 2011-04-25]. Koncepce kultury města Havířova do roku 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepce-kultury/koncepce-kultury/stahnout.html>>.

127 Tamtéž

128 Tamtéž

seznamu kulturních památek), kde se pořádají akce jako Vítání jara, Mezinárodní den muzeí, Rok na dřevěnce a Dny evropského dědictví; dále Památník židovské tragédie v Životicích, kde je umístěna expozice Okupace a odboj Těšínské Slezska 1938 a 1945, přičemž stálou expozici doplňují proměnné výstavy. Nakonec je to Výstavní síň Musaion, kde probíhají 3 – 4 krát do roka proměnné výstavy.

Ve městě se dále nacházejí dvě státní základní umělecké školy, jejichž zřizovatelem je Moravskoslezský kraj. Jedná se o ZUŠ Bohuslava Martinů a ZUŠ Leoše Janáčka. Moravskoslezským krajem jsou zřizována také Centra volnočasových aktivit. Konkrétně jde o Dům dětí a mládeže Havířov, kde se konají jak pravidelné kroužky tak také příležitostné akce – Dívka roku, Přírodovědné stezka na Den země, Model Úlet, bambiriáda, Den dětí, výtvarné a recitační soutěže. DDaM pořádá také jarní a letní a příměstské tábory.

Tím však výčet aktivit na území města nekončí. Nalezneme zde také řadu občanských sdružení, obecně prospěšných společností, atd., které mají různé zaměření. Jedná se např. o Místní skupinu PZKO (Polský kulturně-osvětový svaz). Od roku 1994 pořádá svaz vždy na podzim akci s názvem „Setkání s kulturou“.

Své místo mají v Havířově také církevní organizace. Ty působí především ve svých střediscích a na základních školách jako kluby. Nejvýznamnější je Církevní středisko mládeže sv. Jana Bosca a Sdružení laiků sv. Dona Bosca, které nabízejí mnoho kroužků. Dvě občanská sdružení působí při Apoštolské církvi – Veselé rukavice (výroba loutek, loutková představení,..) a o.s. ZIP (Zábava, Informace, Poradenství), které dvě Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Dětem a mládeži je také určeno Středisko volného času Asterix.

V Havířově se dle statistických údajů sportu aktivně věnuje 8 tis. jednotlivců, z nichž okolo 6 tis. je mladší 26 let. K vrcholovým sportům momentálně v Havířově patří aerobik, atletika, basketbal, biliard, box, bojová umění, biketrial, bridž, florbal, jachting, hokej, moderní gymnastika, korfbal, kulturistika, tenis, sálový fotbal, krasobruslení, rugby, karate, softtenis, taneční sporty, stolní tenis, plavání, vodní lyžování, volejbal, vzpírání. Na vrcholové úrovni se sportu věnuje asi 20 organizací.¹²⁹

129 *Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířova pro Integrovaný operační program Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/integrovanany-plan-rozvoje-mesta/integrovanany-operacni-program/integrovanany-plan-rozvoje-mesta-integrovanany-operacni-program/stahnout.html>>.

Dle materiálu zpracovaným městem Havířov (Koncepte prevence kriminality) jsou pro studenty 1. ročníků havířovských středních škol nejproblémovější oblastí vrstevnicové vztahy (42%), dále je to volný čas, duševní zdraví a chování. Z výzkumu taktéž vyplynulo, že studenti již za sebou většinou mají experimenty s nejrůznějšími návykovými látkami (z nich je na prvním místě alkohol), sami při tom nepovažují občasně užívání návykových látek za problém.¹³⁰

Výsledky u studentů 3. ročníků se příliš neliší od 1. ročníků. I zde patří mezi nejproblémovější oblast vrstevnické vztahy (46%). Užívání návykových látek ani oni nepovažují za problém. Nejčastěji užívanou návykovou látkou je i zde alkohol. Oproti výsledkům pořízených z dřívějšího výzkumu (2005) vzrostla spotřeba alkoholu, tabáku, marihuany a také některých tvrdých drog. Hraní hazardních her vzrostlo o 2%.¹³¹

Je jistě otázkou, proč mají mladí lidé vůbec potřebu experimentovat s návykovými látkami. Jednou odpovědí jistě může být zvědavost a touha vyzkoušet všechno, co „svět nabízí“. Osobně se nehlásím k názoru, že za experimenty stojí přání patřit do nějaké skupiny. Samozřejmě, že u některých jedinců tak tomu je. Jedná se pak ale většinou o osoby, které mají zhoršenou schopnost navazování sociálních vztahů a mnozí z nich spíše o užívání drog jen hovoří, než aby tak skutečně činili. Ostatní mladiství, kteří experimentují s jinými drogami než s alkoholem, považují konkrétně marihuanu za látku na stejné úrovni jako alkohol, jen s tím rozdílem, že je nelegální. Experimenty s ostatními drogami patří spíše k mládí a ke „sbírání zážitků“ nebo jsou spojeny s nějakým večírkem, party a podobně. Tyto mé zkušenosti plynou nejen z toho, že již pět let jsem ve statutárním výboru občanského sdružení, které provozuje klub pro mládež. Zároveň již rok pracuji jako pracovnice v sociálních službách v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež od 15 do 26 let. Jedná se tedy o práci, která je přímo zaměřená na skupinu, která nejčastěji experimentuje s návykovými látkami. Zvýšené zneužívání těchto látek pak souvisí s tím, co již materiály vydávané městem většinou nezmiňují – nuda. Nedostatek míst, kde je možné něco dělat. Dle odpovědí dotazovaných se rovněž Havířov snaží mít kvalitní služby především pro starší občany a seniory. Podporované aktivity pro mládež jsou většinou jenom různé druhy sportů. Sportovní aktivity jistě zmírňuje rizikové chování, ale jen u těch jedinců, které organizovaný sport zajímá. Tyto (nejen) sportovní aktivity jsou navíc často zpoplatněny,

130 *Koncepte prevence kriminality na léta 2009-2011* [online]. Magistrát města Havířova odbor školství a kultury: 24.09. 2008 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepte-prevence-kriminality/stahnout.html>>.

131 Tamtéž

jedinec do nich musí chodit pravidelně a mít určitý druh pomůcek, který není vždy levný a tudíž všem dostupný. Pak jsou zde samozřejmě aktivity ve volnočasových centrech (ty však bývají také často zpoplatněny) a aktivity, které nabízejí nejrůznější nestátní organizace. Tyto bývají většinou spojeny i s nějakou sociální prací s daným jedincem či skupinou jedinců. Svým způsobem by se dalo říct, že ti, kteří se účastní nějaké pravidelné aktivity, bývají považováni za jedince, kteří jsou v podstatě „bezproblémoví“, pro ty ostatní je volnočasová aktivita doplněna různou mírou sociální práce. V Havířově fungují hned tři Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Jakékoliv alternativní kulturní aktivity mládeže jsou pak odkázána na tento typ zařízení či na konání na „vlastní pěst“.

4.8 KRIMINALITA

V materiálu města Havířova „Koncepte prevence kriminality na léta 2009 – 2011“ v Havířově je uvedeno několik lokalit/míst/podniků, kde dochází častěji k nejrůznějším výtržnostem, apod. Jedná se např. o restaurace a diskotéky na ulici Lašská, E. F. Buriana, atd. Nejčastěji dochází k vzájemnému napadení mezi mladšími lidmi, kteří jsou pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky, přičemž agresivita těchto lidí údajně vzrůstá. Násilná kriminalita je nejčastěji spojena se snahou získat majetek (loupeže, vydírání). Narůstá počet trestné činnosti, kdy za pachatele jsou označováni mladí Romové (15 – 17 let).¹³² Drtivá většina případů trestné činnosti je páchána pod vlivem alkoholických nápojů či omamných a psychotropních látek. Díky tomuto stoupá agresivita a intenzita útoků.¹³³

Co se týče drog, je nejvíce užívanou drogou v Havířově a jeho okolí marihuana a z tvrdých drog pervitin (přičemž pervitin byl v roce 2007 na prvním místě).¹³⁴

Oddělení sociálně právně ochrany dětí (OSPOD) zaznamenává nárůst výchovných problémů u dětí a mládeže (jedná se především o záškoláctví, krádeže v hypermarketech,...), agresivního chování dětí vůči sobě a dospělým. Narůstají však také závažné problémy u rodičů a to hlavně u matek (alkoholismus, psychiatrická

132 *Koncepte prevence kriminality na léta 2009-2011* [online]. Magistrát města Havířova odbor školství a kultury: 24.09. 2008 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepte-prevence-kriminality/stahnout.html>>.

133 Tamtéž

134 Tamtéž

onemocnění). Novým fenoménem jsou pokusy o sebevraždu u dospívající mládeže. Důvodů může být několik: slabá kontrola ze strany společnosti, nedostatečná péče ze strany rodičů (dovolím si poznámku – v dokumentu jsou tyto dva důvody uvedeny v pořadí, které jsem dodržela; dle mého by však na Prvním místě měla být vždy rodina, až poté by měl přicházet stát a společnost, častým důvodem řady problémů bývá právě fakt přelévání výchovných apod. povinností na stát a jeho instituce), dále sociální deprivace (nezaměstnanost, ekonomická nedostatečnost, dluhy, ...), nárůst svobodných matek a nemanželských dvojic s počtem dětí různých otců, týrání a sexuální zneužívání.¹³⁵

5. ZÁVĚRY Z VÝZKUMU

5.1 SEZNÁMENÍ S RESPONDENTY

Výzkumné metody, které jsem používala při vytváření mé práce, jsem popsala již ve druhé kapitole. Nyní se dovíme také něco konkrétnějšího o respondentech. Věk respondentů se pohyboval mezi 17 - 75 lety. Nejvyššího věku dosáhla jedna paní, se kterou se výborně povídalo, která však nebyla informačně nejvhodnějším informátorem, i když vzhledem k okolnostem, pro ni je to fakt pozitivní. Paní byla se vším spokojená, doba před rokem 1989 se jí sice moc nelíbila, ale od převratu nic moc nečekala a dle svých slov se také ničeho moc nedočkala, což ji však nekazilo náladu. Jak řekla, byla zvyklá žít po svém a nikdy se nikomu nepodařilo ji v tom zabránit. Na její věk bych ji rozhodně neotypovala. O lékařské péči toho moc nevěděla, protože jí to nebaví a nemá potřebu si hlídat bolístky. Městskou hromadnou dopravu nevyužívá, protože všude chodí pěšky a mimo město už nejezdí, nakupuje v několika stálých obchodech a je s nimi naprosto spokojená. Sociální služby nevyužívá a mládež ji přijde jen o něco vulgárnější než dřív, ale jen mluvou, ne chováním, takže ji to nevadí.

Dotazovaní byli také různého vzdělání – od ukončeného základního po vysokoškolské, byli zaměstnaní i bez práce, s dětmi i bez nich, v Havířově bydleli od dětství nebo se přistěhovali až později a bydleli ve všech částech havířova. A byli různě spokojeni.

5.2 MÝTY A PŘEDSTAVY. IMAGE MĚSTA

Každé město má určitou zásobu „vnitřních a vnějších mýtů“. Názory na město mají různý základ a míra pravdivosti je taktéž rozdílná. A je možná i dosti těžké říct, která z forem je pravdivější. Obyvatelé mohou „své město“ zahrnovat nejrůznějšími klady, především pokud mluví s lidmi mimo město, protože v něm bydlí a mají k němu nějaký vztah. Avšak také mohou být těmi nejostřejšími kritiky, protože znají město zevnitř. Jejich kritika však může mít podhoubí ve faktu, že tito jedinci nikdy nežili v žádném jiném prostoru po tak dlouhou dobu. Ale to samé platí pro lidi zvenčí, pro návštěvníky měst nebo ty, kteří bydlí v jeho okolí. Ti mohou město srovnávat se svým a vytvářet si tak názor na základě srovnání, v kterém se do značné míry odráží pohled na

jejich „vlastní město“. Negativní nebo pozitivní myšlení o městě může taktéž být způsobeno jen krátkou návštěvou místa a jeho nedostatečným poznáním. Pokud uvidíme jen náměstí a upravené ulice reprezentativního centra jakéhokoliv města, můžeme být přesvědčeni o tom, že takto ideálně vypadá celé. Naopak pokud jezdíme do města jen za prací a setkáváme se tak pouze s okrajovými industriálními částmi, můžeme nabýt dojmu, že celé město je takto nevlídné.

Aby se nám podařilo, co jak nejlouběji „nahlédnout do města samotného“, nepostačí nám jen samotná vizuální podoba města, ale také to, jak jej vnímají samotní obyvatelé.¹³⁶ Aby město jako společenství fungovalo, je potřeba aby mělo nějakou společnou image, i když je jasné, že se tato bude jedinec od jedince a skupinu od skupinu v detailech lišit, jako celek by měla působit přinejmenším podobně. Na vznik obrazu o městě či jeho jednotlivých částech mají vliv nejen fyzicky vnímatelné objekty, ale také společenský význam a funkce místa a jeho příběh.¹³⁷ Lidé si město mapují pomocí cest, zelených ploch, fasád. Důležitou roli hrají také okraje, které mohou mít buď hraniční funkci (oddělovat například některé čtvrtě), ale na druhou stranu mohou mít také scelující charakter. Významné jsou rovněž záchytné body, tedy významné prvky (místa setkání, místa, podle kterých, si určitá místa pamatujeme). Image města je taktéž neustále proměnlivým faktorem.¹³⁸

Havířov je město, které je přes pracovní týden plné „imigrantů“. Ne že by zde jezdily davy turistů nebo pracovníků, jezdí sem mládež na školy. V Havířově se totiž nachází kromě osmnácti základních škol také jedenáct škol středních, z nichž část je s odborným zaměřením. Na tyto školy dojíždí mladí lidé z celého širokého okolí. Od toho se odvíjí i představy o městě u části okolního obyvatelstva. Je pro ně především městem, kam jezdili na studia.

Poblíž se také nachází přehrady - Těrlická a Žermanická. Pokud jedete na kole nebo autobusem, chtě nechtě se musíte na chvíli zastavit také v Havířově.

Jaké jsou tedy konkrétně nejčastější představy lidí? S čím mají toto město spojené?

Nejprve se podívejme, co si myslí o městě lidé, kteří v něm nebydlí. Na začátku si představíme ty více méně pozitivní dojmy. Pro velkou část lidí, jak jsem již

136 Lynch, K. *Image města : The image of the city*. 1. Praha : Ivana Hexnerová - Bova Polygon, 2004, s.5. ISBN 80-7273-094-0

137 Lynch, K. *Image města : The image of the city*. 1. Praha : Ivana Hexnerová - Bova Polygon, 2004, s.46. ISBN 80-7273-094-0

138 Lynch, K. *Image města : The image of the city*. 1. Praha : Ivana Hexnerová - Bova Polygon, 2004, s.53-86. ISBN 80-7273-094-0

zmiňovala, je to město, kam dojížděli na školu, je to město, kde je hodně škol. Pro starší lidi je také spojeno s plaveckým bazénem, který patří k nejstarším v okolí. K sportovním aktivitám taktéž patří zmíněné výjezdy na přehrady. Architektura města patřila před rokem 1989 k velice moderním. Pro část lidí je to město, které se stará o své centrum a také obyvatele. Dokonce padl názor, že je to jedno z mála měst na severní Moravě, které je vhodné k bydlení a které vypadá hezky. S tímto je spojena představa Havířova, jako města zeleně, stromů a květin. Pro některé je to dokonce město poklidu, kde se nespěchá a má dosti rozvinuté sociální služby. Pro další je to velice kulturní město, nejen velkou nabídkou diskoték, ale také koncertů, výstav, apod. Zvláštní je, že někteří dotazovaní považovali Havířovo za město s tradicí (!). Oproti tomu stojí Havířov, který se v mysli lidí jeví jako divné město bez historie, postavené na zakázku, které ještě stále slouží především jako ubytovna pro horníky. Je zde škaredé prostředí nejen pro žití, ale také pro trávení volného času. Město architektonicky vypadá, jako by nemělo náměstí, bylo jednou dlouhou ulicí, která je na jednom kraji ohraničená Bludovickým kopcem a na druhém konci kruhovým objezdem. Dle některých je to jedno velké sídliště a plno hospod. Město bývá také považováno za tradiční baštu komunismu. Asi k nejhorším pověstem, kterými se Havířov může pyšnit, je ta o městě drog, místu, kde se dá sehnat velice dobře, levně a rychle jak marihuana tak také (a především) pervitin. Jedním z názorů říká, že se jedná o město, které mělo být snem moderního člověka, ale dnes je již pouhým průměrem s problémy.

Představy vlastních obyvatel se od těch již zmíněných příliš neliší. Také pro „místní“ je to na jednu stranu město, kde se vcelku dobře bydlí. S názorem, že se jedná o jedno z nejhezčích měst severní Moravy, koresponduje i fakt, že většina dotazovaných chce ve městě žít i nadále. Lidé se shodují rovněž v tom, že se jedná o velice zelené město s kvalitním rekreačním zázemím. Místní i návštěvníci si většinou myslí, že město nemá žádné určité náměstí ani centrum. Všeobecně panuje taktéž představa o Havířově jako o městě, které neustále stárne, o Havířově coby městě důchodců.

Oficiálně se pak město představuje především jako město zeleně a město stromů (ostatně tento titul město také získalo). S tímto pojmenováním se setkáme ve všech brožurkách o Havířově.

5.3 HAVÍŘOV A JEHO OBYVATELÉ

Havířov má za sebou již více než 50 let života a žije zde třetí generace obyvatel. V tom, jak město vnímají, se však příliš neliší. A ne vždy je to pozitivní mínění, ale rovněž nelze mluvit o zcela negativních pocitech vůči životu ve městě.

Pro dotazované znamená Havířov především domov, rodinu a zážitky z dětství a mládí. Zde tedy nacházíme odpověď na to, zda se Havířov stal něčím více než jen ubytovnou. Pokud se lidem jako hlavní věc při slovu Havířov představí domov, rodina a přátelé, pak by odpověď mohla znít, že ano. Město je do značné míry chápáno pozitivně. Je to město zeleně se spoustou lesů, kterým protéká řeka Lučina se svými meandry. Dotazovaným rovněž přišla jako první na mysl sorela, spousta škol, moderní zástavba a dvě blízké přehrady. Mezi negativní odpovědi se řadí Havířov jako město důchodců (toto zmiňovali kupodivu nejen mladí lidé, ale také lidé na 50 let), místní nemocnice s velmi špatnou pověstí, rozsáhlá, nevzhledná sídliště a problémy s drogami a vandalismem. K celkově neutrálním odpovědím pak patří vnímání Havířova coby města horníků, kdy se podle dotazovaných jedná spíše o celospolečensky chápáný obraz bez osobních konotací. Tedy pro dotazované osobně tato odpověď neznamenal, že by se s ní ztotožňovali, spíše ji podávali jako přezdívku, které rozumí a kterou používají lidé zvenčí.

Za centrum města bývá naprosto nejčastěji považována budova Elán (dříve Budoucnost), což je nákupní středisko na Hlavní třídě. Tento výsledek se plně shoduje s výzkumem O.Šrajerové, podle kterého většina (33% dotazovaných) uvedlo jako dominantu města právě Elán.¹³⁹ Hned za ním je uváděno Náměstí republiky s kyvadlem (lidově „bimbasem“) a také Permon a jeho okolí (to zaznělo jako odpověď především u mladší generace obyvatel). Přibližně 20% všech dotazovaných se shodlo na tom, že Havířov žádné (pořádné) centrum nemá.

Moji otázkou také bylo, co by obyvatelé města ukázali příchozímu cizinci, co považují na městě za nejhezčí, nejzajímavější nebo prostě za něco, co stojí za to vidět či navštívit. Dotazovaní se většinou shodli na tom, že takovými to místy a objekty jsou Žermanická a Těrlická přehrada, Kotulova dřevěnka, Elán, budovy ve stylu sorela (především pak kino Radost) a okolí řeky Lučiny. Objevily se však také odpovědi toho typu, kdy jde poznat, že dotyční město příliš pozitivně nevnímají, což ostatně odpovídá

139 Šrajerová, O. Image vybraných postsocialistických miest ostravského regionu. *Slezský sborník*. 2006, 104, 3, s. 214.. ISSN 0037-6833

i jejich odpovědím na jiné otázky ohledně města. Tito by domnělému cizinci ukázali například sídliště Šumbark, jako ukázkou místa, „kde nic není, jen nepořádek“ (muž, 32 let, SŠ, sám obyvatel Šumbarku) či „náměstí, které není náměstím, spíše pláckem pro různé druhy zábavy, jež se zastavily v čase komunistickém“ (žena, 27 let. VŠ, Havířov – Město).

Pro většinu dotazovaných nejsou obyvatelé Havířova ničím zvlášť typičtí, snad krom výjimky, že obyvatelstvo neustále stárne. Značná část lidí mezi 20. - 40. rokem se shodla na tom, že pro smýšlení obyvatel Havířova hraje důležitou roli založení města coby bydliště pro hornickou, dělnickou třídu. Řada starších lidí pro to stále přemýšlí značně levicově a volí komunisty. Což do značné míry odpovídá také skutečnosti, V roce 2010 vyhrála v komunálních volbách ČSSD s 30,23% hlasů, následovala KSČM s 24,29% hlasů a ODS s 11,96% hlasů.¹⁴⁰ Zatímco starší generace má pocit, že léta před rokem 1989 zanechala na obyvatelích nějaké zásadní stopy, mladí lidé jsou toho názoru, že poznat se to dá jen na generaci jejich rodičů a prarodičů, oni sami již žádný vliv na sobě a svých vrstevnicích nezaznamenávají. Období socialismu se projevují v určité apatii k okolnímu světu, ve smyslu „sice není vše dle mých představ, ale já sám s tím nic nezmůžu, o podobě života kolem mě rozhodují ti nahoře, na něž já nemám vliv.“ Tato odpověď se v různých variantách objevovala u většiny dotazovaných nad 50 let. A přece jsou to právě starší lidé, kteří neustále chodí ke komunálním volbám, protože „je to správné, protože chci dát hlas tomu, komu věřím.“ Lidé pod 30 let sdílejí sice podobně nespokojený pocit s vedením města, které se alespoň, co se smýšlení týče, podle většiny vůbec neliší od myšlení před „sametovou revolucí“, avšak mnohem více věří ve vlastní schopnost měnit své podmínky života. I když u této věkové kategorie nejsou nástrojem komunální volby. Pokud k nim chodí, pak je většinovým důvodem snaha o to, aby ve vedení města nebyli komunisté. Za hlavní možnost změny považují cestu za prací a lepším životem do jiného města či do zahraničí či vytváření vlastních aktivit. Celkově se v roce 2010 zúčastnilo komunálních voleb 34,12% obyvatel.¹⁴¹ Všeobecně převládá názor, že obyvatelé Havířova nemají o nic zájem a že zde převládá pasivní, hospodský styl života. Mladí lidé často zabíjejí nudu ve společnosti alkoholu či drog. Dle některých je také Havířov typický vysokým výskytem Romů a nezaměstnaných.

Co se týče skladby obyvatel, považují 63% dotázaných za značně rozdílné

140 *Havířov-city* [online]. [cit. 2011-06-20]. Výsledky voleb do zastupitelstva. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/aktuality-a-radnicni-listy/vysledky-voleb-do-zastupitelstva.html>>.

141 *Havířov-city* [online]. [cit. 2011-06-20]. Výsledky voleb do zastupitelstva. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/aktuality-a-radnicni-listy/vysledky-voleb-do-zastupitelstva.html>>.

obyvatelé Šumbarku (někdy spolu s Dolní Suchou) a jiných částí města. Obyvatelé Šumbarku nejsou vnímáni jen jako etnicky odlišní, ale také bez ohledu na etnickou či národnostní příslušnost jako „otřkanější“ a „mající blíže k podsvětí a ilegálním praktikám“. Přibližně 46% dotázaných uvádí jasnou dichotomii Šumbark X Město, Romové X „bílí“. Jen 16% ihned uvedlo Šumbark jako sociálně vyloučenou lokalitu. Jelikož se však zmínky o nepřizpůsobivém obyvatelstvu objevovaly docela často, zeptala jsem se také na to, co konkrétně si dotazovaní představují pod tímto pojmem. Zde bylo poněkud zajímavé pozorovat, jak nejprve lidé podali často velice opatrné definice toho, co pojem znamená, aby v zápětí na otázku, zda někdo takový v Havířově žije, zcela bez zábran řekli, že Romové. Dotazovaní pod pojmem vyloučených obyvatel uvádějí nejčastěji neplatiče; ty, kteří neposílají děti do školy a jsou hluční (především dlouho do večera); ty, kteří nejsou schopni se začlenit a dodržovat běžné normy soužití a etické principy; ty, kteří škodí ostatním a kradou; ty, kteří neoprávněně pobírají sociální dávky; ty, kteří mají málo peněz a mají existenční problémy (bydlení, nezaměstnanost, dluhy); ty, kteří se nedokážou socializovat; ty, kteří se nejsou schopni chovat slušně. Přibližně 38% dotazovaných uvedlo, že se jedná o pojem zavádějící či pojem, který „záleží vždy na úhlu pohledu a na tom, kdo danou situaci hodnotí“ (muž, 42 let, SŠ, Havířov - Podlesí). Naopak téměř 24% dotázaných rovnou uvedlo, že nepřizpůsobivý jsou prostě Romové (jedna odpověď „definici“ rozšiřuje na Romové a obyvatelé Šumbarku). Zajímavé jsou rovněž odpovědi samotných Romů. Ti často automaticky jako první uvedli, že se přeci jedná o ně. Hned v zápětí však dodali, že je to samozřejmě „blbost, kterou vymyslel zas někdo, kdo neměl co na práci“ (žena, 36 let, SOU, Havířov – Šumbark). Více než polovina dotazovaných (72%) na otázku, zda na území Havířova žije nějaká skupina, která by se dala označit pojmem sociálně nepřizpůsobivou, odpověděla, že ano – Romové, kteří žijí především na Šumbarku a v Hotelu Merkur (Budova B). Další skupinou pak jsou bezdomovci (21% dotázaných). Dvě odpovědi pak ukazují, že lidé nezdědili nepotřebují k osvojení si nějakého „faktu“ ani osobní zkušenost. Obě se shodují v tom, že i přesto, že se dotýční s Romy osobně neseťkávají (oba bydlí v Havířově – Město) tvoří dle nich v Havířově jednoznačně problémovou a nepřizpůsobivou skupinu obyvatel Romové (muž, 32 let, VŠ, Havířov – Město; muž, 24 let, SOU, Havířov – Město). Okrajovou je rovněž odpověď, kdy dotyčná říká, že „o tom, zda na území města někdo takový bydlí, ona nerozhoduje, že to je záležitost vedení a politiků, koho tak označí“ (žena, 56 let, VŠ, Havířov – Podlesí). Na podobu odpovědí, dle mého výzkumu, přitom nemá vliv ani věk, ani vzdělání, ani bydliště dotazovaných.

Po roce 1989 se dle dotazovaných obyvatel Havířova změnilo především centrum (73% dotazovaných), kde se nyní často chaoticky staví vše, s čím přijdou developři a co je pro zastupitele města finančně výhodně. Změnila se také věková struktura, přičemž naprostá většina dotazovaných vnímá obyvatelstvo města jako čím dál tím starší. Ovšem, zazněl i ojedinělý názor, podle kterého naopak ve městě za poslední léta přibylo mladých lidí (žena, 26 let, VŠ, Havířov - Podlesí). Jako pozitivum je vnímána probíhající oprava domů (z hlediska estetického, spornější je následné zvyšování nájmu). Dotazovaným se město zdá mnohem čistější a upravenější než dříve. Rozšířil se sektor služeb, přibylo i obchodů, parkovišť a dětských hřišť. Dvojznačně je vnímána barevná fasáda domů, která se některým zdá nevkusná a cirkusová, jiným připadá, že barevnost dělá město zajímavějším a útulnějším. Negativně je vnímána již zmíněná nevhodná výstavba v centru a vznik velkého počtu heren.

Naopak se nezměnilo vedení města. Personálně je sice odlišné, avšak myšlenkově zůstalo stejné, stále rozhoduje bez ohledu na přání samotných obyvatel (64% dotazovaných). Dle některých by se také mělo změnit centrum města, které ještě příliš odkazuje na svůj „socialistický původ“ (budova Labužníka – zrušit, změnit využití anebo opravit; „trnem v oku“ je nejčastěji neonový nápis). Změnit by se také mělo vlakové nádraží, které je z estetického hlediska stále „stejně ošklivé“. Spousta obyvatel také volá po změně sídliště Šumbark, které je v čím dál horším stavu.

S tím také souvisí otázka ohledně péče vedení města o Havířov. Z odpovědí 46% dotazovaných vyplynulo, že tak nějak napůl – v něčem se stará, ale některé podstatné záležitosti nechává naprosto bez povšimnutí. mnohdy zazněl také názor, že vedení města trvá vše příliš dlouho. Avšak jen 25% dotázaných je zcela spokojeno. Jako klady bývá uváděna péče o Havířov – Město, upravenost a čistota města, rekonstrukce budov. Mezi nejčastější výtky patří již zmíněná ochota dovolit developerům téměř vše, s čím přijdou, předražené byty a také málo atraktivních míst a zařízení pro mladé lidi.

Co se týče informovanosti, uvádí většina dotazovaných, že je o dění ve městě informována vcelku dobře. Hlavním zdrojem informací jsou pak Radniční listy a také informační plakáty. Zazněly však také hlasy, které sice připouštějí, že v Radničních listech se objevují jakési informace, jelikož se však jedná o periodikum v rukách radnice, jsou zprávy často účelově zkreslené. To, co dotazovaným především chybí, jsou včas zveřejňované informace o plánech a záměrech města a také o sportovních akcích

5.4 JAK SE V HAVÍŘOVĚ BYDLÍ

Jednoznačně nejpreferovanější částí Havířova, co se bydlení týče, je Havířov – Město. Jako hlavní výhody bydlení zde je uváděna zeleň a uspokojivý stav budov. Jako hlavní nevýhody pak dotazovaní vyjmenovávali především nepořádek, hluk z kulturních akcí, které se konají v blízkém okolí a hluk, který způsobuje mládež o víkendu (schází se především v okolí obchodního domu Elán) a také vysoké ceny služeb. Jako jistý nešvár jsou vnímáni rovněž bezdomovci, kteří se zdržují v parku poblíž Náměstí Republiky. Problémem je také nedostatek parkovacích míst.

Druhou nejoblíbenější částí je Havířov – Podlesí. Zde je na rozdíl od Města vyzdvihován klid, více parkovacích míst a také větší počet zařízení, kam si člověk může zajít ve svém volném čase a která nejsou tak cenové přemrštěné jako v centru města.

Naopak nejhůře vnímaný je jednoznačně Havířov – Šumbark. Jako hlavní důvod však není vyjmenována vybavenost či estetický vzhled, ale fakt, že je zde vysoká koncentrace Romů (76% dotazovaných). Až poté bývají vyjmenovávány další důvody, proč by zde dotyční nechtěli bydlet, jako je zhoršená dostupnost, zdemolované byty, nepořádek a hluk. Zajímavé je, že se jako negativní často objevují ty stejné věci, jako nalezneme u Havířova-Města jen s tím rozdílem, že místo Romů je ve Městě „viníkem“ mládež. Konkrétně se jedná o hluk, vandalismus, popíjení alkoholu na veřejnosti, apod. Rovněž z dotazníkového šetření, které provádělo město Havířov, vyšlo, že jednoznačně nejhůře je vnímán Šumbark, hned za ním nádraží ČD a ČSAD a Merkur a okolí.¹⁴²

Za povšimnutí taktéž stojí skutečnost, že obyvatelé té které čtvrti, se jen zřídkakdy chtějí odstěhovat do jiné. A to platí jak pro obyvatele většinově preferovaného Města a Podlesí, ta pro obyvatele Šumbarku. Jen s tím rozdílem, že zatímco obyvatele dvou prvně zmíněných částí téměř většinově uvádějí, že by se v žádném případě nepřestěhovali na Šumbark, obyvatele Šumbarku neuvádějí jednoznačnou preferenci jakékoliv části (krom faktu, že Šumbark jednoduše považují za domov, kde kromě rodiny žijí také jejich přátelé).

Spokojeno s kvalitou bydlení je 79% dotázaných, což v podstatě souhlasí se závěry O. Šrajerové z roku 2006. (Na otázku, zda žijí ve městě rádi, odpovědělo 72,64%

142 *Havířov - city* [online]. 07.06. 2011 [cit. 2011-06-21]. Strategie udržitelného rozvoje Statutárního města Havířova Dotazníkové šetření. Dostupné z WWW: <http://www.havirov-city.cz/dokumenty/mesto-havirov/vysledky-dotaznikoveho-setreni/stahnout_cz.html?orderby=2>.

dotázaných, že ano.)¹⁴³ I přes řadu nedostatků považují obyvatelé Havířova své město za pěkně a příjemné k žití. Nejvíce jsou přitom spokojeni ti, kteří mají byt v osobním vlastnictví či bydlí v bytě patřícím MRA (Městská realitní agentura). Ta se dle výpovědí dotazovaných o své byty stará, přičemž ty jsou rovněž cenově dostupné. Naopak nejvíce nespokojeni jsou obyvatelé bytů patřících RPG. Ty jsou sice opravovány a bydlení je tak zkvalitňováno, ovšem spolu s tím také velmi rostou ceny za nájem.

Nejméně pozitivně vnímají obyvatelé města Havířova stav ovzduší a kriminalitu¹⁴⁴ (značně zavádějící je při tom fakt, že pojem je ve stejné kolonce jako nepřizpůsobivý občané a obyvatelé tak tyto dva odlišné „problémy“ museli hodnotit společně).

Jako hlavní změny v bydlení po roce 1989 je uváděna poměrně vysoká cena nájemného a bytů a domů jako takových a taktéž vysoké ceny služeb (především v Havířově - Městě). Jiné změny dotazovaní obyvatelé neuvádějí.

Co se týče péče o jednotlivé části města, je dle obyvatel do značné míry nerovnoměrná. Zatímco do rekonstrukce a modernizace Havířova – Města se očividně velmi investuje, opravení a vylepšení životních podmínek jiných částí města je již věnována mnohem menší péče, což se pak odráží na kvalitě bydlení a vnímání toho kterého prostoru. Jak podotkla A. Steinführerová, oficiální prostorové vzorce se odráží v imagech – „obrazech“ území, tedy v tom jak je subjektivně oceněno. Za pomoci těchto obrazů je pak městský prostor hierarchizován jak obyvateli, tak i trhem. Dá se tedy říci, že image území je zároveň symbolickým vyjádřením jeho postavení. Toto oceňování a přitažlivost území souvisí také s vnímáním pojmu „hezké bydlení“ a tím, co si pod ním představíme.¹⁴⁵

Co se týče služeb ve městě, je jako dostatečná považována jen doprava. Až na výjimku (již zmíněná respondentka, která dopravu nevyužívá) je jak městská, příměstská, tak také dálková doprava považována za velmi uspokojivou. O něco méně jsou obyvatelé spokojeni se sociálními službami. Převládá názor, že je v Havířově málo domovů pro seniory (63% dotazovaných). Za podobně nedostačující bývá považována péče o mentálně a duševně postižené osoby a o lidi bez přístřeší. Zajímavostí jistě je, že

143 Šrajeroová, O. Image vybraných postsocialistických miest ostravského regionu. *Slezský sborník*. 2006, 104, 3, s. 211.. ISSN 0037–6833

144 *Havířov - city* [online]. 07.06. 2011 [cit. 2011-06-21]. Strategie udržitelného rozvoje Statutárního města Havířova Dotazníkové šetření. Dostupné z WWW: <http://www.havirov-city.cz/dokumenty/mesto-havirov/vysledky-dotaznikoveho-setreni/stahnout_cz.html?orderby=2>.

145 Steinführerová, A. Sociálně prostorové struktury mezi setrvalostí a změnou : historický a současný pohled na Brno . *Sociologický časopis : Czech Sociological Review* [online]. 2003, 39, 2, [cit. 2011-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/27-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-2-2003/430>>.

je také poměrně často zmiňována absence K-centra, přitom to se v Havířově již několik let nachází. Starším lidem pak chybí dostatečná nabídka úklidových služeb za „dobrou cenu“. Názory se různí na dostatek obchodů a dalších služeb terciárního sektoru. Starší lidé jsou většinou spokojeni s nabídkou a považují ji za přiměřenou. Nakupují převážně ve městě, jen minimálně se vydávají na nákupy či službami mimo město. Naopak lidé v rozmezí 20. – 40. let života považují nabídku za spíše nedostatečnou. Chybí jim především kvalitní obchody s oblečením a doplňky, ale také například kvalitní kadeřník či autoservis. Za nákupy a službami nejčastěji dojíždějí do Ostravy, která je poměrně blízko a je do ní dobré autobusové spojení.

Jako zcela nevyhovující je všemi věkovými kategoriemi označována lékařská péče. Přičemž se nedá říci, že by nějaký konkrétní druh lékařské služby chyběl. Celkově je označována za nekvalitní, neprofesionální a personál je popisován jako nepřívětivý.

5.5 PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTÍ V HAVÍŘOVĚ

Většina dotazovaných pracuje mimo Havířov. Místem zaměstnání je především Ostrava a Karviná. Dojíždění pro respondenty není problém, jsou zvyklí, a jak již bylo uvedeno výše, dopravní spojení je dobré.

Pracující respondenti uvádějí, že práce v Havířově a okolí sice není přebytek, ale kdo chce, nemá problém s nalezením místa. Jen je často nutné přijmout fakt každodenního dojíždění. V samotném Havířově příliš pracovních příležitostí není. Největší možnost nalezení práce přitom mají lidé vyučení nějakému řemeslu či službě. Mnohem méně práce je zde dle dotazovaných pro vysokoškolsky vzdělané lidi, kteří mají však tak jako tak větší tendence k (alespoň dočasnému) vystěhování z města. Tento fakt by jistě mohl hrát dosti důležitou a problematickou úlohu v budoucnosti Havířova, které by si tak kromě statusu „města seniorů“ udrželo rovněž status města s velmi nízkým počtem obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Stejně těžko jako vysokoškoláci však shánějí práci také lidé s nižší kvalifikací. Což se týká především obyvatel Šumbarku, kteří se tak dostávají do poměrně složité situace, kdy i přesto že by krásně pracovat chtěli, pro ně jednoduše není uplatnění. To ostatně dokazuje také šetření města Havířova mezi podnikateli, které ukazuje, že hlavním důvodem, proč nemohou

podnikatelé nalézt nové zaměstnance, je nedostatek profesních dovedností.¹⁴⁶

5.6 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU A KULTURNÍ VYŽITÍ

Kvalitní náplň volného času je zcela neodmyslitelnou součástí lidské života. Pokud chybí možnost dobrého vyžití, nemůže být město pro své obyvatele dostatečně atraktivní. Krom toho nedostatek volnočasových aktivit a s ním spojená nuda jsou jedním z hlavních důvodů socio-patologického jednání u mládeže.

Havířov se honosí přezdívkou „město zeleně“ a titulem „město stromů“. Avšak i přes to, že v blízkosti domova všech respondentů teče řeka Lučina, v jejíž blízkosti vede cyklostezka a stezka pro pěší, jsou jako hlavní rekreační oblasti či odpočinkové zóny zmiňovány dvě nedaleké přehrady – Žermanická a Těrlická. A to i přesto, že většina dotazovaných uvedla, že sem jezdí jen na procházky a za odpočinkem, ale ve vodě se nekoupe, neboť je znečištěná. Jen několik málo respondentů uvedlo, že je hlavním rekreačním územím okolí Lučiny a havířovské parky a lesoparky. Naopak 38% dotazovaných uvedlo Beskydy, které i přes svou poměrnou vzdálenost od Havířova jsou stále oblíbeným (nejen) víkendovým cílem.

Otázka dostatečného vyžití přímo ve městě je složitější. 91% dotazovaných sice ví o aktivitách, které se dějí přímo ve městě, avšak nenavštěvují je. Důvodu je hned několik – nízká kvalita, zastaralost, cenová nedostupnost, naprosto neadekvátní program vzhledem k oslovované skupině. Naprosto nejčastěji byly respondenty uváděny restaurační zařízení. Dle 83% je hlavní nabídka aktivit v Havířově složená z hospod, kterých je zde velké množství. Jako oblíbené místo je především mladými lidmi jmenován také aqvapark a skatepark. Dále je to divadlo, kino a fitcentra. Většina respondentů do 30 let se shodla v tom, že nabídka Městského kulturního centra je naprosto mimo rámec oslovované skupiny a doslova „zaspala dobu.“ Pravidelně také probíhají větší kulturní akce, jako jsou Havířovské slavnosti či obnovený Havířov v květech. Zatímco prvně zmíněná akce ještě mnou dotázané obyvatele jakžtakž oslovuje, druhá zmíněná je, co se týče programu, vnímána dosti rozporuplně, avšak převládá celkové negativní hodnocení coby špatné kopie dřívější velkolepé slavnosti.

Až 73% dotazovaných do 40 let vyjíždí za zábavou mimo město, většinou do

146 *Havířov - city* [online]. 07.06. 2011 [cit. 2011-06-21]. Strategie udržitelného rozvoje Statutárního města Havířova Dotazníkové šetření. Dostupné z WWW: <http://www.havirov-city.cz/dokumenty/mesto-havirov/vysledky-dotaznikoveho-setreni/stahnout_cz.html?orderby=2>.

Ostravy. Tamější kulturní nabídku považují za mnohem pestřejší a zajímavější. Obyvatelům v Havířově nejvíce chybí divadlo a kvalitní kino, více hřišť pro děti a modernizovaná fitcentra.

Pro mladé lidi je dle většiny respondentů vyžití především sportovního charakteru. V podvědomí obyvatel je středisko Don Bosco, který se zabývá náplní volného času dětí a mládeže. O něco méně jsou pak v podvědomí Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež Pecka a 3nyty či Středisko volného času Asterix.

Dle výzkumu města Havířov tráví nejvíce mladých lidí svůj volný čas v restauracích a klubech, dále sledováním filmů (ať už v kině či doma), vlastním sportováním a návštěvou koncertů.¹⁴⁷ Dle mnou dotazovaných mladých lidí do třiceti let se město na seniory orientuje nejen výstavbou sociálního zařízení, ale také nabídkou volnočasových aktivit. Pro tuto věkovou kategorii se tu dá najít alespoň něco, pro mladší obyvatelé je toho však, dle nich, mnohem méně.

5.7 CO V HAVÍŘOVĚ CHYBÍ, CO TRÁPÍ JEHO OBYVATELE?

Z dotazníkového šetření Havířova vyplývá, že si obyvatelé Havířova nejvíce přejí nově vybudovat či zmodernizovat především multifunkční sportovní hřiště, dále fastfoody, lanové a nákupní centrum. Naopak snížit by se měl počet heren a barů, obchodů a mělo by dojít k vylepšení Šumbarku a Suché.¹⁴⁸

Dle mého výzkumu by obyvatelé přivítali také výstavbu nových ploch pro rodiče s dětmi a pro mládež. Značná část mladých lidí (do 30 let) má pocit, že ve městě prostě neví, co dělat. Kromě rozvoje volnočasové vyžití by mělo také dojít k rozšíření nabídky sociálních služeb. Rozhodně by se měl zvýšit počet občanských poraden a podobných zařízení.

Značná část obyvatel chápe jako problém, kterým by se mělo vedení zabývat také zvyšující se počet bezdomovců a „nepřízpusobivého obyvatelstva.“ Dle obyvatel se zvyšuje také kriminalita a zneužívání alkoholu a jiných návykových látek mládeží. Obyvatelé Havířova by rovněž přivítali nižší nájem a slušnější/lidštější jednání ze strany

147 *Havířov - city* [online]. 07.06. 2011 [cit. 2011-06-21]. Strategie udržitelného rozvoje Statutárního města Havířova Dotazníkové šetření. Dostupné z WWW: <http://www.havirov-city.cz/dokumenty/mesto-havirov/vysledky-dotaznikoveho-setreni/stahnout_cz.html?orderby=2>.

148 *Havířov - city* [online]. 07.06. 2011 [cit. 2011-06-21]. Strategie udržitelného rozvoje Statutárního města Havířova Dotazníkové šetření. Dostupné z WWW: <http://www.havirov-city.cz/dokumenty/mesto-havirov/vysledky-dotaznikoveho-setreni/stahnout_cz.html?orderby=2>.

RPG. Zcela nedostačující je také počet parkovacích míst.

5.8 BUDOUCNOST MĚSTA OČIMA OBYVATEL

Většina dotazovaných (76%) si budoucnost Havířova vykresluje v podobě města seniorů. Jeho jedinou „nadějí“ tak zůstává dostatek pracovních příležitostí v okolních městech a dobré spojení s nimi. Pro to, aby se nestalo skutečně jen městem – ubytovnou, musí znovu přehodnotit svou nabídku volnočasových, kulturních a sportovních aktivit a pokračovat v jejich rozvoji, avšak s ohledem na přání a potřeby obyvatel. Jednou z možností, jak by mohla budoucnost města vypadat je, že se stane předměstím Ostravy. Tato možnost by do jisté míry nejspíš Havířovu skutečně pomohla, avšak město by tak přišlo o svou svébytnost, což by jistě byla také škoda.

Město by rovněž mělo dbát na svou zástavbu a to tak, aby se pro obyvatelstvo skutečně stalo místem, kam se budou rádi vracet i ze vzdálené práce.

Pro Havířov může být jistě pozitivním impulsem fakt, že naprostá většina mnou dotazovaných obyvatel (84%) chce ve městě zůstat bydlet i nadále. U většiny by stěhování, pokud vůbec, probíhalo jen v rámci města, nejlépe do rodinného domku na okraji. Mezi těmi, kdo chtějí zůstat, jsou zastoupeny všechny věkové kategorie a stupně vzdělání. Mezi těmi, kdo mají v plánu se odstěhovat, jsou především mladí lidé mezi 23-30 lety, avšak opět různého vzdělání.

6. ZÁVĚR

Havířov vznikl v 60. letech 20. století jako město, které mělo rozšířit především ubytovací kapacitu pro zaměstnance v hornictví a navazujících profesích. Tedy pro ten druh práce, který byl v oněch letech nejpreferovanější – těžký průmysl. Na území Havířova a v jeho těsné blízkosti se v té době nacházely jen hornické kolonie, které buďto již kapacitně nevyhovovaly, nenabízely ani dostatečně kvalitní zázemí anebo již díky poddolování zanikaly. Do města se stěhovali lidé z celé České republiky, ale také z okolních zemí. Většinou se jednalo o mladé lidi, z prvopočátku především s nižší kvalifikací. V počátku ve městě chyběla značná část občanského vybavení, pracovní příležitosti pro ženy i prostory pro děti a mládež.

Centrum města je specifické zástavbou ve stylu socialistického realismu - „sorela“. Jedná se o část Havířov – Město. Tato část se později stala památkovou zónou. V dnešních dnech jde o oblast s nejkvalitnějším bydlením, avšak také s poměrně vysokými cenami nájmu a služeb. Zbytek Havířova je složen spíše ze sídlištní zástavby. Už od prvních dní je zde však také poměrně mnoho zelených oblastí – lesy, lesoparky.

Havířov bývá často považován za socialistické město. Svým způsobem má toto pojmenování své opodstatnění už jen pro to, že město skutečně v době socialismu vznikalo. Mělo se stát domov „šťastné socialistické společnosti/člověka“. Ovšem názory na oprávněnost pojmenování „socialistická města“ se mezi autory zabývajícími se problematikou města značně liší. Faktem je, že užití tohoto označení plošně s sebou přináší řadu nejasností. Města vznikající v zemích socialistického bloku sice mají mnoho společného, ale ve spoustě detailů se také liší a mnoho mají společného s městy „západními“. Myšlenka komunitního bydlení a výstavby nových měst je po 2. světové válce společná téměř všem evropským zemím. Zdrojem kvalitních míst bydlení se měla rovněž stát velká sídliště, která měla obsahovat všechno základní občanské vybavení. Obě myšlenky se v praxi ukázaly dříve či později jako poněkud nevhodné uspořádání městské společnosti. Velké nahuštění lidí s sebou přineslo řadu společenských problémů, komunitní bydlení se ve své vyhrocené podobě taktéž neosvědčilo. Socialistická města jsou si většinou podobná tím, že v místech staré, původní zástavby zůstávaly bydlet lidé starší a ekonomicky slabší, zatímco do nově vybudovaných sídlišť, která v té době znamenala určitý luxus, se stěhovali lidé movitější a mladší. A tak i přesto, že se socialistické země snažily vybudovat rovnostářské společenství, vznikla ve městech nová nerovnost, která se projevuje dodnes. Konkrétním příkladem může být Havířov – Šumbark, kde dnes bydlí především starší lidé a ti, kteří bývají dnes nazýváni

sociálně nepřizpůsobivými. V dnešní době tak bývá značná část Šumbarku považována za sociálně vyloučenou oblast s chátrajícími budovami a nedostatečným zázemím. Avšak nedá se říci, že by veškerá socialistická města byla ve všech detailech shodná. Urbanisté v jednotlivých zemích měli do jisté míry volnou ruku a tak také jednotlivá města se od sebe liší.

Změny po roce 1989 se také nedají pojmout plošně. Je však bez diskuzí, že ta města, která se soustředila jen na jeden typ výrobního odvětví, byla nejhůře připravena a schopna se přizpůsobit novým podmínkám, které po „sametové revoluci“ nastaly. Potýkají se především s vysokou nezaměstnaností, která je často spojená s nedostatečně rozvinutým sektorem služeb, s nízkou kvalifikací jejich obyvatel a jeho úzkým profesním zaměřením.

Nejinak je tomu také v Havířově. Přímo ve městě bylo a stále ještě je málo podniků a firem. Obyvatelé byli převážně zaměstnaní v hutnictví a přidružených oborech. K režimovým změnám se navíc přidalo postupné vyčerpávání ložisek uhlí následované zavíráním šachet. Bez práce tak zůstalo mnoho lidí staršího věku bez jakékoliv jiné kvalifikace.

Největším problémem, s kterým se nyní Havířov potýká, je již zmíněná nezaměstnanost. Podle obyvatel, ale také podle některých oficiálních údajů, navíc ve městě dochází ke stárnutí obyvatelstva. Toto je sice nesporný fakt, avšak při srovnání s celorepublikovým stavem se ukazuje, že situace se nijak neliší od jiných měst v Česku. Pro Havířov je tato situace zajímavá jen z toho hlediska, že bylo původně vnímáno jako město mladých. Avšak pokles obyvatel mladšího věku se spíše dal očekávat a není ničím výjimečným. Městem mladých se totiž město nestalo díky vysokému počtu narozených dětí. Mladí lidé se zde v podstatě nárazově přistěhovali. A jak celorepublikově klesala porodnost, klesala i zde. A tak je jeho stárnutí jen zcela logickým důsledkem celospolečenského trendu.

Jiné už je to s faktem, že nejen mládeží je Havířov vnímán jako „město pro seniory“. Ve mnou provedeném výzkumu se většina dotazovaných bez ohledu na věk shodla na tom, že aktivit pro starší generaci je ve městě v podstatě dost. O dost méně je zde již možností volnočasového vyžití pro mládež. Oficiální aktivity města jsou často vnímány jako zastaralé a svou nabídkou pro cílovou skupinu naprosto nevhodné. Podobný názor panuje i co se vybavenosti a atraktivnosti služeb (např. fitcentra, obchody, apod.) týče. Zastoupeny jsou sice v poměrně dostatečném počtu, avšak bývají považovány za nekvalitní či zastaralé. S obchody a službami je spokojena více méně jen nejstarší generace obyvatel. Naprostá nespokojenost všech věkových skupin pak je s

havířovskou nemocnicí, kam se podle výpovědí některých „chodí jen umírat“. Oproti tomu vcelku spokojeni jsou místní obyvatelé s dopravou.

A právě doprava je tím, co město v podstatě „udržuje nad vodou.“ Dostatečné spojení s okolními městy je důležité nejen z hlediska dojezdu do zaměstnání, ale také za službami a kulturou. S bydlením jsou totiž obyvatelé jinak většinou spokojeni. Město většinou považují za pěkné a příjemné, přičemž nejpreferovanějšími částmi je Havířov – Město a Havířov – Podlesí. Naopak za nejméně atraktivní část bývá považován Havířov – Šumbark a to nejen co se stavu domů a vybavenosti týče, ale také z toho důvodu, že zde bydlí početná romská komunita. Za naprosto „nejluxusnější“ část pak je pokládáno okolí ulice Na Nábřeží.

Velice pozitivní je však zjištění, že místní obyvatelé si při vyslovení slova Havířov představí domov, rodinu a přátele, což nasvědčuje tomu, že i přes všechny záporny se z Havířova přeci jen stalo něco víc než jen hornická ubytovna, která krom přespání nemá svým obyvatelům, co nabídnout. A pokud se Havířovu podaří i nadále udržet si pověst města s kvalitním bydlením, pokud se nebudou příliš zdražovat ceny za nájem a zvýší se nabídka aktivit nejen pro seniory, ale také pro mládež, čeká nejspíš Havířov ne úplně černá budoucnost.

7. POUŽITÉ ZDROJE:

POUŽITÁ LITERATURA:

- HORSKÁ, Pavla; MAUR, Eduard; MUSIL, Jiří. *Zrod veľkoměsta : urbanizace v českých zemích a Evropa*. 1. Praha : Paseka, 2002. 352 s. ISBN 80-7185-409-3.
- BOHDAN, Jałowiecki. *Miasto i społeczne procesy urbanizacji*. 1. Kraków : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972. 306 s.
- ŠRAJEROVÁ, Olga. Image vybraných postsocialistických miest ostravského regionu. *Slezský sborník*. 2006, 104, 3, s. 204-224. ISSN 0037-6833.
- SOUKUPOVÁ, Blanka. *Evropské město : identita, symbol, mýtus*. Bratislava : Zing Print, 2010. 270 s. ISBN 978-80-88997-44-3.
- MUSIL, Jiří. *Urbanizace v socialistických zemích*. 1. Praha : Svoboda, 1977. 360 s.
- HRŮZA, Jiří. *Svět architektury*. 1. Praha : Aventinum, 2000. 416 s. ISBN 80-7151-112-9
- LYNCH, Kevin. *Image města : The image of the city*. 1. Praha : Ivana Hexnerová - Bova Polygon, 2004. 202 s. ISBN 80-7273-094-0
- BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. 2. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. 165 s. ISBN 80-86429-11-3.
- Slavomíra, Ferenčuhová; Magdaléna, Hladíková; Lucie, Galčanová; Barbora, Vacková. *Město : proměnlivá ne/samozřejmost*. 1. Červený Kostelec, Brno : Nakladatelství Pavel Mervart, Masarykova univerzita, 2009. 252 s. ISBN 978-80-210-4866-9.
- MACURA, Vladimír. *Šťastný věk : a jiné studie o socialistické kultuře*. 1. Praha : Academia, 2008. 351 s. ISBN 978-80-200-1669-0.
- PROKOP, Radim. *Havířov : město pozoruhodného vývoje*. Havířov : Městský národní výbor, 1967. 77 s.
- JAŁOWIECKI, Bohdan; SZCZEPAŃSKI, Marek. *Miasto i przestrzeń : w perspektywie socjologicznej*. 2. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe "Scholar", 2009. 469 s. ISBN 978-83-7383-197-1.
- PROKOP, Radim. *Vývojové proměny postsocialistických měst ostravského a hornoslezského regionu v podmínkách transformace*. 1. Opava, Šenov u Ostravy : Slezský ústav Slezského zemského muzea, Tilla, 2006. Pojem a význam nových měst a postsocialistických především, s. 203. ISBN 80-86224-

60-0,80-86904-18-0.

- VLČEK, Miroslav. *Havířov : utajené kouzlo Sorely = the mysterious magic of sorela*. Ostrava : Magistrát města Havířova ve vydavatelství Montanex, 2010. 116 s. ISBN 978-80-7225-325-8.
- ŠPAČEK, Zdeněk. *Havířov : socialistické město*. 1. Ostrava : Profil, 1974. 157 s.
- *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. 96 s.
- *Sorela : tvář města Havířova*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Ústavem památkové péče Ostrava z pověření Magistrátu statutárního města Havířov, 2007. 52 s.
- *Havířov : turistický průvodce městem*. Havířov : Magistrát města Havířova, 2003. 16 s.
- *Havířov a rozvoj jeho industriálního dědictví*. Havířov : Městské kulturní středisko ve spolupráci s Národním památkovým ústavem Ostrava, 2008. 96 s.
- HANNERZ, Ulf. *Odkrywanie miasta : Antropologia obszarów miejskich*. 1. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006. 403 s. ISBN 1083-233-2187-6;13-978-83-233-2187-3.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace*. 2. Praha : Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- KONOPÁSEK, Ed. Zdeněk. *Otevřená minulost : Autobiografická sociologie státního socialismu*. Praha : Karlinum, 1999. 371 s. ISBN 80-7184-755-0.
- MYSIAK, Władysław. *Mista polskie w procesie przemian : Studia nad Wrocławiem i Oleśnicą*. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1992. 150 s. ISBN 83-229-0780-X.
- CLARK, Petr. *Urbánní dějiny a zelený prostor. Lidé města : Urban people*. 2010, 12, 1, s. 139.
- *Zelená města - města budoucnosti*. Havířov : Městské kulturní středisko Havířov ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Ostravě, VŠB-TU Ostrava, Výzkumným ústavem Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Klubem přátel Hornického muzea v Ostravě, pobočka Havířov, 2009. 96 s.
- ARON, Raymond. *Opium intelektuálů*. 1. Praha : Mladá fronta, 2001. 360 s. ISBN 80-204-0842-8.
- RITZER, George. *McDonaldizace společnosti : výzkum měnící se povahy*

soudobého společenského života. 1. Praha : Academia, 1996. 176 s. ISBN 80-200-0571-4.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- WIRTH, Louis. Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 1, (Jul., 1938), pp. 1-24 [online]. 1938, 44, [cit. 2011-06-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2768119>>.
- STEINFÜHREROVÁ, Annette. Sociálně prostorové struktury mezi setrvalostí a změnou : historický a současný pohled na Brno . *Sociologický časopis : Czech Sociological Review* [online]. 2003, 39, 2, [cit. 2011-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/27-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-2-2003/430>>.
- FERENČUHOVÁ, Slavomíra. *Evropské město* [online]. 2003 [cit. 2011-05-20]. Život v postsocialistickom meste: uvedenie pojmu. Dostupné z WWW: <http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=361>.
- ERBEL, Joanna. *Evropské město* [online]. [cit. 2011-05-20]. Boj za rovný městský prostor. Komu se mění post-socialistické město? . Dostupné z WWW: <http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=448>.
- *MonumNet* [online]. Národní památkový ústav, 2003-2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>>.
- ZIKMUND-LENDER, Ladislav. *Evropské město* [online]. 2003 [cit. 2011-05-20]. Sex and the city. Dostupné z WWW: <http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=753&Itemid=189>.
- MUSIL, Jiří. Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistickým režimů. *Sociologický časopis : Czech Sociological Review*. 2001, 37, 3, s. 275-296. Dostupný také z WWW: <<http://sreview.soc.cas.cz/uploads/7cea41b5665767cbdc0e2443c16176242287>>

8d7_144_01-3MUSIL.pdf>.

- Kolektiv autorů - EKONOMICKÁ FAKULTA VŠB-TU OSTRAVA. Koncepce bydlení statutárního města Havířova. *Havířov - city* [online]. 2002, [cit. 2011-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/rozvojove-dokumenty/koncepce-bydleni.html>>.
- *INTEGROVANÝ PLÁN ROZVOJE STATUTÁRNÍHO MĚSTA HAVÍŘOVA PRO INTEGROVANÝ OPERAČNÍ PROGRAM Zóna Šumbark II Za Teslou* [online]. Havířov : 07.04. 2009 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/integrovaný-plan-rozvoje-mesta/integrovaný-operacni-program/integrovaný-plan-rozvoje-mesta-integrovaný-operacni-program/stahnout.html>>.
- *Koncepce prevence kriminality na léta 2009-2011* [online]. Magistrát města Havířova odbor školství a kultury : 24.09. 2008 [cit. 2011-06-16]. Havířov - city. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepce-prevence-kriminality/stahnout.html>>.
- *Havířov - city* Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/>>.
- *Kronika města Havířova* [online]. Dostupné z WWW: <<http://kronika.knih-havirov.cz/>>.
- *Konepce kultury města Havířova do roku 2010* [online]. [cit. 2011-04-25]. Havířov - city Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepce-kultury/koncepce-kultury/stahnout.html>>.
- *Havířov - city* [online]. 14.12. 2009 [cit. 2011-05-20]. Strategie řešení sociální inkluze vyloučených romských komunit v Havířově. Dostupné z WWW: <<http://www.havirov-city.cz/dokumenty/rozvojove-dokumenty/strategie-reseni-socialni-inkluze/stahnout.html>>.
- *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

PŘÍLOHA

Znak města Havířova

Cesta od vlakového nádraží do centra - „Vítá vás město Havířov“

Parčík poblíž Náměstí Republiky

Okolí ulice Na Nábřeží, Havířov – Město

„Sorela“

Detail

Graffiti, Havířov – Město

Jedno z netradičních hřišť v Havířově

A návštěvní řád jednoho z nich

Pozn.: Autorkou všech fotografií je autorka práce